

תרגימא

גיליון מיוחד
כינוס אגודת
המתרגמים

13-15 בפברואר 2012

ISRAEL TRANSLATORS
ASSOCIATION
جمعية المترجمين الإسرائيلية

תברכי פא
תברכי פא
תברכי פא
תברכי פא

דבר יושב-הראש, אגודת המתרגמים בישראל

ראשית, ברכת ברוכים הבאים לכל המשתתפים בכינוס השנתי של אגודת המתרגמים בישראל. הכינוס הזה הוא ההזדמנות העיקרית שלנו להיפגש, לקשור קשרים וללמוד, ואנו מקווים שכל אחד יחזור הביתה מהכינוס בתחושה שהרוויח משהו - מקצועית, אישית וחברתית.

אני רוצה להודות לאלן קליימן ולשרה ירקוני על המאמץ העצום שהשקיעו בארגון הכינוס השנה, ביחד עם רבים אחרים שהתנדבו לסייע להם.

כיו"ר אני לומד שאין גבול למגוון הנושאים המשפיעים על האגודה ועל חבריה, והרי לכם רק טעימה קטנה:

- מקצועיות וחברות באגודה - אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהזכיר לחברים שלפני כמה שנים אימצנו באגודה קוד אתי להתנהגות מקצועית ועסקית. חשוב שהחברים יקראו אותו. אני מבקש גם לעודד את החברים מכל התחומים, תרגום, מתורגמנות ועריכה, להגיש את מועמדותם כדי לזכות בהכרה רשמית מטעם האגודה.

- מקומם של המתנדבים באגודה - מלבד החברים הרבים שהתנדבו לסייע בדרכים שונות לארגון הכינוס, שמחתי לגלות חברים נוספים המוכנים לתרום מזמנם וממרחם הן במשימות אדמיניסטרטיביות והן בתחום יחסי הציבור. כל מי שרוצה לקחת על עצמו תפקיד ספציפי, מוזמן לפנות אליי.

- האגודה כמוקד למקצוע התרגום ככלל - אנו שואפים לפתח את מתכונת החברות וההטבות שלנו כדי למשוך חברים מכל הקטגוריות, כולל ארגונים. כבר ניהלתי דיונים עם ארגונים חברים בניסיון להגדיר טוב יותר את מקומם באגודה ולראות אילו יתרונות יכולה החברות להקנות להם.

- הצורך לשמוע את קולם של חברי האגודה - פעמים רבות קשה לנו לזהות בדיוק את הצרכים של החברים, ולכן אני מבקש: אם יש משהו שהייתם רוצים מהאגודה וגם חברים אחרים יכולים להפיק ממנו תועלת, אנא הביאו את העניין לידיעתנו כדי שנוכל לשקול אותו.

אני לא מבטיח שנוכל לפתור את כל הבעיות, אבל הפניות שלכם מאפשרות לנו להתחיל ולדון בהן, וזה כבר צעד בכיוון הנכון.

שלכם,

פרי זמק

יו"ר אגודת המתרגמים בישראל

נורמות בתרגום פרוזה יפנית לעברית: תרגום ישיר מול תרגום מתווך

מיה בנסקי, סהר יעקבי, יעל כהנא

בשנים האחרונות עלתה הפופולאריות של ספרות יפנית בארץ, ונראה כי יותר ויותר ספרים מתורגמים מיפנית, אולם בבדיקה מעמיקה יותר אנו מגלים כי חלק ניכר מן הספרים הללו אינם מתורגמים ישירות מיפנית. ברצוננו לבחון כיצד משתלבות הנורמות התומכות בתרגום מתווך עם נורמות המעודדות תרגום ישיר. או ליתר דיוק, כיצד ניתן לאפיין תרגום ישיר מיפנית לעומת תרגום מתווך. השפה היפנית אינה שייכת לאף משפחת שפות, אלא מהווה משפחה בפני עצמה, אף כי ישנם בלשנים הטוענים כי היא קרובה לקוריאנית. כיוון שהשפה היפנית שונה מהשפות הנפוצות במדינות המערב, מתעוררים קשיים רבים בעת תרגום מיפנית. ראשית, מבנה השפה היפנית הוא הפוך ביחס למבנה המוכר לנו משפות רבות אחרות. לדוגמה, הנשוא תמיד מגיע בסוף המשפט, ורק אז ניתן להבין את המשפט במלואו כשמתגלה אופי המשפט: חיובי או שלילי; מתרחש בעבר או בהווה; משפט חייווי או שאלה. בנוסף, הסדר של חלקי המשפט הנו הפוך ביחס לעברית. הסיבה תמיד תקדים את התוצאה, ומשפטי זיקה תמיד יקדימו את שם העצם שהם עוסקים בו. מבנה זה מכתוב סדר מסירה מסוים של הדברים, אשר אינו תמיד נשמע טבעי בשפות אחרות. במקרים שבהם סדר המסירה הנו קריטי לתוכן, המתרגם עלול להתקשות לשמור במקביל על מבנה משפט טבעי בשפת היעד. בנוסף לכך, יפנית מאפשרת פרשנויות רבות, וללא הקשר גם דוברים ילידיים נאלצים לנחש את כוונת הטקסט או הדובר. אין אבחנה בין יחיד לרבים, בין זכר לנקבה ובין הווה לעתיד, ועקב כך נוצרים קשיים בהבנת הסיטואציה. ניתן לכתוב יפנית באופן פונטי או באמצעות סימניות (קנג'י), ולצליל מסוים עשויות להיות כמה משמעויות, ולכן גם כמה סימניות. לעתים כותבים יבחרו לכתוב באופן פונטי מילה במקום להשתמש בסימנית, או להחליף סימנית בסימנית אחרת עם צליל זהה, כך שמתקבל מעין משחק מילים. אלמנט נוסף המקשה בתרגום יפנית לעברית הנו הקיינו, שפת הנימוס. פניות הכבוד ביפנית כוללות מערכת דקדוק נפרדת עם הטיות שונות ומילים שונות מאלו הנהוגות בדיבור היומיומי. יש שתי מערכות הטיה נפרדות בקיינו: האחת מצניעה את הדובר,

ואילו השנייה מגביהה את הנמען. השימוש בקיינו נהוג בעולם העסקים, וגם יפנים העושים את צעדיהם הראשונים בעולם זה צריכים ללמוד כיצד להתנסח באופן מנומס, ועשויות לעבור מספר שנים עד שיעשו זאת בטבעיות. השימוש בקיינו תלוי בסיטואציה החברתית: למשל, עובד יגביה את הממונה עליו בשיחה בין שניהם, אך אם נמצא עמם נציג של חברה אחרת, העובד יגביה את נציג החברה השנייה וידבר על הבוס שלו בלשון ניטרלית או מנמיכה. קודים חברתיים אלה שונים מהותית מהקודים הנהוגים במערב, ועל אחת כמה וכמה בישראל, ולכן המתרגם יתקשה להעביר את היחס בין הדוברים בסיטואציה. מאפיינים אלה ומאפיינים נוספים של השפה היפנית מאלצים את המתרגם לבצע בחירות רבות הנובעות מפרשנות ומהצורך לבאר או להנגיש את הסיפור לקורא המקומי. למתרגם שנשען על הטקסט המתורגם לא נשארת ברירה אלא לדבוק בטקסט שלפניו על הפרשנויות, הבחירות ואף הטעויות שבו. לתרגום מתווך זה מתווספים השינוי, הסילוף ותוספת האינפורמציה המתרחשים בכל תרגום שהוא (Nida), כך שמתקבל טקסט חדש אשר רחוק אף יותר מהטקסט המקורי. את הבעיות הנובעות מתרגום מתווך ניתן לראות כאשר משווים בין תרגום ישיר ותרגום מתווך של יצירה אחת. בחרנו להתמקד בשני תרגומים שונים של הסיפור ראשומון מאת ריונוסקה אקוטגוה. התרגום המתווך נמצא בספר על הסרט ראשומון משנת 1992, והתרגום הישיר יצא בשנת 2002 בהוצאת גוונים. השוונו את התרגומים לטקסט המקור ביפנית כדי לבדוק את הקרבה לטקסט המקור וכדי לנסות להבין את הבחירות התרגומיות שנעשו. בתרגום המתווך של ראשומון כמעט כל השינויים, התוספות וההשמטות הינם בהתאם ובצמוד לאלו שמצאנו בתרגום לאנגלית שעליו התבסס התרגום המתווך. לכן, כאשר נתייחס לגרסה העברית המתווכת, יש לזכור כי התרגום עליו הסתמכה הוא המקור להבדלים בינה לבין התרגום הישיר. ההבדלים המשמעותיים התבטאו בתחומים הבאים: הבדלי תעתיק, יידוע, יחיד/רבים, ביות/הזרה, ריכוך הטקסט/הבדלים באופי הטקסט, הרחבה/השמטה והבדל באופן/סדר העברת המידע. לדוגמה, הדמות הראשית

היא "משרת אחד" הלוש גלימה כחולה. בתרגום הישיר הוא אמנם "משרת אחד" הלוש באותה הגלימה, אך בתרגום המתווך נכתב "משרתו של סמוראי", והוא לובש קימונו כחול. התוספת "סמוראי" והפיכת הגלימה לקימונו מופיעים בתרגום לאנגלית שעליו התבסס התרגום המתווך, ונראה כי התרגום האנגלי מנסה לשוות נופך יפני-אקזוטי לטקסט. כתוצאה מכך השינוי מופיע גם בתרגום המתווך. דוגמה נוספת להבדל משמעותי עולה בתיאור מזג האוויר בסיפור. לפי המקור, הסיפור מתרחש בעונת הקיץ הגשומה והחמה. מזג האוויר הוא הביל, וכזה הוא גם הגשם הניתר על הדמויות במהלך הסיפור. וכך הסיפור מתחיל. "סיפורנו קרה בערב של יום" נכתב בתרגום הישיר, ואילו בתרגום המתווך נכתב: "היה זה ערב קר", זאת בהתאם לכתוב בתרגום האנגלי, "It was a chilly evening". אווירת הסיפור היא שונה. למותר לציין שבטקסט המקורי הקור אינו מוזכר, אלא נכתב "היה זה בערב של יום". רוב ההבדלים בין התרגום המתווך לתרגום הישיר אינם נובעים מהבדלים בתפיסת המתרגם לעברית, אלא מהתבססות התרגומים על שני מקורות שונים, האחד מבוסס על טקסט המקור ואילו השני על תרגום של טקסט המקור לאנגלית. בחירות רבות נשללות מן המתרגם תרגום מתווך מכיוון שאינו מודע לאפשרויות התרגום השונות הקיימות במקור, רוב ההחלטות התרגומיות כבר נעשו עבורו וללא ידיעתו. התרגום לאנגלית נוטל לעצמו חירויות, והוא משנה ומפרש את המקור כראות עיניו, כך שלמתרגם ממנו לא נותר אלא להתחקות אחריו בעיניים סומות, ולהשתדל שלא להתרחק ממנו כדי לא ליצור מרחק גדול יותר מהמקור. ככלל, התרגום לעברית ידוע בנאמנותו למקור ואילו התרגומים לאנגלית ידועים בנטייתם לפרשנות והנהרה. על כן התרגומים המתווכים לעברית נשארים בדרך כלל נאמנים לטעויותיו של המקור האנגלי אליו הם מתייחסים. רצינו לדעת כיצד המתרגמים עצמם מתייחסים לנושא. לשם כך ראינו מתרגמים מיפנית ומאנגלית שתרגמו פרוזה יפנית לעברית ובהם אמיר אור, מיקי דליות-בול, לילך וייס, דורון ב. כהן, ליאורה כרמלי, עינת קופר, יעקב רז ושונות שחל-פורת.

המתרגמים העלו את ריבוי המשמעות האופייני לכתיבה היפנית שלעיתים נעשה בכוונה, ואת הרצון לשמר אותו. שחל-פורת מצביעה על הבחירה הנדרשת: "...השפה היא אלטיבית במתכוון, שופעת רמזים, פתוחה למספר רב של פרשנויות (לעיתים מגוונות מאוד) ואני מוצאת עצמי מלהטט בין הצורך לבחור בתרגום בהיר וקוהרנטי לבין קריאתו של הלב להותיר את הטקסט בעימותו כי כך הוא נקרא ביפנית". גם כהן נוגע באותו נושא: "אצל חלק מהסופרים היפניים יש נטייה מסוימת לערפול והימנעות מהבעה ישירה, תכונה שאינה מקובלת בעברית ולכן נוצר קושי למתרגם ולקורא".

עם זאת, ישנם סופרים יפנים שהשפה שלהם היא פחות מליצית, יותר מערבית ולכן גם יותר קלה לתרגום. לפי תפיסתה של קופר, קושי התרגום מיפנית תלוי באופי היצירה המקורית ונע על פני סקאלה אשר בקצותיה נמצאים הסופרים הקשים יותר והקשים פחות לתרגום. קופר מביאה לדוגמה את הרוקי מורקאמי, הכותב בשפה מודרנית, מינימליסטית וחפה ממליצות לשוניות. ואמנם, ביצירותיו האחרונות הוא כותב בשפה פחות סבוכה דקדוקית, מותאמת יותר לתבנית המערבית וקלה יותר לתרגום, כפי שיעידו מתרגמיו. בקצה השני של הסקאלה היא מציבה את ג'ונאיצ'ירו טניזקי, אשר שפתו גבוהה יותר, עשירה יותר, מורכבת מבחינה תחבירית ויותר מהכול - "הבעת הדברים אצל 'יפנית' ומסורתית יותר". בנוסף, אצל טניזאקי ישנן התייחסויות רבות לתרבות יפן, הדורשות ידע ועבודת מחקר נרחבים.

קושי נוסף עליו מצביעה קופר הוא הקושי בהעברת רגשות והלכי רוח יפניים באופן נהיר לקורא מבלי לנקוט בפרשנות. קושי זה מתקשר לתשובותיו של רו: "העולם המתואר מוכר לישראל, אבל גם לא מוכר. האנשים משתמשים במחשב, מדברים בטלפון נייד, מתלבטים בבעיות של נוער עירוני של עיר מודרנית, ועם זאת יש להם עולם פנימי אחר לחלוטין". לפי רו, ישנם גם "השוני התרבותי" והשדות הסמנטיים של המלים, שאין להן תמיכה בסביבה מערבית". וייס מדגימה הבדלים תרבותיים אלה: "בישנה יש בחורה שעבודתה היא לישון לצד גברים. הקורא הישראלי מיד מניח שמדובר בדרך עדינה להגיד קיום יחסי מין, אך במקרה זה התפקיד היה אכן רק לישון לצד הגברים". כל המתרגמים היו תמימי דעים לגבי חשיבותו של התרגום הישיר, הן מיפנית או מכל שפה אחרת. על השאלה "מה דעתכם על כך שאף על פי שישנם מתרגמים שמתרגמים ישירות מיפנית, עדיין רואים אור הרבה תרגומים שנעשו מאנגלית?", ההבדלים בין התשובות היו רק במידת נחרצותן. רוב המתרגמים טענו כי המתרגמים לאנגלית נוטלים לעצמם יותר מדי חופש, ותרגום ממנו ירחק מדי מהמקור. דליות-בול וכהן הזכירו את מתרגמיו של מורקאמי, ג'יי רובין ואלפרד בירנבאום, אשר לעיתים משנים, משמיטים או מוסיפים פרטים המופיעים בסיפור. כהן אף השיב כי "התרגום לאנגלית או לשפות אחרות הוא לא פעם רחוק

מהמקור, ולכן חיוני שהתרגום יעשה ישירות מהמקור. בתרגום מתווך יש משום זלזול בתרבות המקור, ופחיתות כבוד וערך לתרבות היעד". לדברי קופר, "תרגום עובר עריכה, טובה יותר וטובה פחות, ולכן תרגום של תרגום לא מוצלח לאנגלית יכול להרוס ספר, שלא באשמתו. לדעתי זה דבר שצריך להפסיק לעשות אותו".

נושא מרכזי שהתשובות לגביו היו מגוונות הוא שאלת מידת ההתייעצות עם תרגומים אחרים במהלך עבודת התרגום. התשובות שקיבלנו מייצגות קשת רחבה של התייחסויות לנושא. שחל-פורת השיבה כי לעולם אינה נעזרת בתרגום קיים ליצירה: אני מבקשת לראות אותה [היצירה] בעיניים "נקיות" ככל האפשר. לכל יצירה יש האנרגיה שלה, התחושה שלה, המקצב שלה, וכשמרכיבים משקפיים של קורא/מתרגם אחר בעת הקריאה הן לא בהכרח עוזרות להבחין בכל אלה. ההיפך הגמור.

הסכנות האורבות למתרגם שנעזר/מתבסס על תרגומים של אחרים הן עצלנות המחשבה, התרופפות של הרגלי קריאה, ירידה ביכולת הקריאה וההבנה וכמובן - הליכה עיוורת בעקבות טעויות של מישהו אחר.

יתר המתרגמים שנדרשו לשאלה זו הביעו דעות פחות נחרצות ויחד עם זאת כולם שותפים לדעתה של שחל-פורת לגבי הסכנה ליפול באותם המקומות בהם התרגום בו הם נעזרים נפל וטעה. רו ענה כי רק לעיתים רחוקות הוא בוחן תרגומים קיימים, וגם זאת רק לאחר שהשלים את תרגומו הוא. על ההתייעצות עם תרגום להיות רק במידה מוגבלת שכן הוא "כבר מעבר ופירוש". כהן השיב כי ברוב המקרים הוא קורא את התרגומים לאנגלית ו-"לעיתים גם בודק פתרונות שמצאו מתרגמים אחרים לנקודות בעייתיות, אף שלא בהכרח מאמץ את הפתרונות הללו. "לא פעם אני מגלה בעת בדיקה כזאת שגיאות, תוספות, חוסרים או התרחקות מרובה מהמקור".

וייס ענתה כי היא אמנם נעזרת בתרגום הקיים לאנגלית אך ציינה כי "התרגום לאנגלית הוא כלי עזר בלבד. מתרגמים לאנגלית ידועים כמתרגמים "חופשיים" יחסית (שמרשים לעצמם לשפר קצת את המקור) ולכן אני נעזרת בהם רק כדי לוודא שהבנתי נכון משפטים מורכבים ואני עדיין מתרגמת את היפנית ולא את האנגלית".

דליות-בול קראה את התרגומים לאנגלית קודם לתרגום הספרים שתרגמה מיפנית, אך הניחה את התרגומים הללו בצד בעת מלאכת התרגום. לדבריה, העובדה כי קיים טקסט נוסף שאפשר להתווכח איתו מסייעת בהבנה, אחרת תהליך התרגום הוא מאוד בודד. עם זאת גם דליות-בול הדגישה את החירויות הרבות שהתרגומים לאנגלית נוטלים לעצמם. היא מעלה נקודה נוספת בשאלת מרחק התרגום מהמקור, ומזכירה את הבעייתיות בעריכה על ידי עורכים שאינם מכירים את טקסט המקור ומתבססים על תרגומו לאנגלית.

מניתוח השוואות התרגומים ותשובות המתרגמים, ניתן לעמוד על כמה סוגיות בולטות הנובעות מדרכי התרגום השונות. ראשית, אפשרות הבחירה העומדת בפני המתרגם היא סוגיה מרכזית בהשוואה בין תרגום ישיר לתרגום מתווך. כיוון שהמתרגם לעברית בתרגום המתווך אינו מכיר את טקסט המקור הראשוני, הוא אינו מודע לשלל המשמעויות הקיימות בטקסט המקורי, וניטלת ממנו האפשרות לבחור ביניהן, או למצוא פתרון אשר יבטא את כולן. הבעייתיות מתחזקת כאשר מדובר בתרגום מיפנית, שבו המתרגם נאלץ לעיתים למצוא פתרונות יצירתיים במיוחד על מנת לשמור על ריבוי המשמעויות. מתרגם זה גם אינו יכול לבחור עד כמה הוא רוצה לביית או להזר את הטקסט, כיוון שהמתרגם לטקסט הביניים כבר בחר בשבילו.

סוגיה בולטת נוספת היא המוסכמות התרגומיות שלפיהן פועלים התרגום לעברית ותרגום הביניים. המוסכמות של תרגום הביניים עשויות להיות שונות לחלוטין מאלו של התרגום לעברית. מוסכמות אלה עשויות להיות קשורות למידת הביות/ההזרה שכבר הוזכרה, אך גם לאופן הניסוח, למשל הלשוני ולמידת החירות שהמתרגם נוטל לעצמו בכלל. כפי שאמר אור, התרגומים לאנגלית "ככלל הם אינם נאמנים למקור, אלא מעבדים, מרחיבים, ומשנים אותו לנורמות האנגליות. זה לא מקובל במסורת התרגום העברית, וזה יתרונה. להפך, מבחינתי הניסיון הוא להעביר את דרך הביטוי היפנית בעברית ככל הניתן". לסיכום, ניתן להסיק כי על אף הזמניות הרבה יותר של מתרגמים מאנגלית לעומת מתרגמים משפות בעלות תפוצה נמוכה יותר/אקזוטיות יותר, נראה כי עדיף להשקיע בעידוד התרגום הישיר של סיפורת יפנית בפרט ושל סיפורת משפות אחרות בכלל. השקעה זו תניב יצירה אמינה יותר וקרובה יותר למקור, המכבדת את תרבותו ויותר מכל - נאמנה למוסכמות התרגום הנהוגות בשפה העברית.

ביבליוגרפיה

- Akutagawa, Ryunosuke, *Rashomon and other stories*, Bantam Books, New York, 1959 (translated by: Takashi Kojima), pp. 15-39.
- Nida, Eugene A. 1966. "Principles of Translation as Exemplified by Bible Translating". In: Reuben A. Brower, ed. *On Translation*. New York: Oxford University Press, 1966 (1959), 11-31.
- אקוטגוואה, ריונוסוקה, ראשומון, הוצאת גוונים טרקלין, 2002 (תרגום: ציפי עברי), <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2115935,00.html>
- קורוסאווה, אקירה, דונלד ריצ'י, ראשומון, הוצאת אור-עם, תל אביב, 1992 (תרגום: נדיבה פלוטקין), עמ' 86-89.

אפשר לספר לך אנקדוטה קטנה בהקשר הזה?

כן, בבקשה.

אחד התרגומים הראשונים שלי היה האוטוביוגרפיה של עזר וייצמן, מפקד חיל האוויר הישראלי, שמאוחר יותר היה גם נשיא. כדי לקבל את העבודה, הייתי צריך לתרגם דוגמה, קטע שעסק בשנותיו של וייצמן הצעיר בחיל האוויר המלכותי. כיוון שחייתי שנים רבות באנגליה, הכרתי את הסלנג הייחודי מאד של חיל האוויר המלכותי, ביטויים שהיו בשימוש רק בחוגי הטייסים. ועל בסיס הידע הזה קיבלתי את הג'וב.

וייצמן היה מרוצה מאד מהתרגום שלי, ונשארנו מיוודים עד מותו בשנת 2005.

יוצא לך לעתים קרובות להיות בקשר עם

כותבים שאתה מתרגם?

כמעט ולא. בדרך כלל המתרגם מקבל פנייה מעורך, ועובד מול ההוצאה לאור, לא מול הכותב. במקרים מסוימים - ביריד הספרים בפרנקפורט, למשל - הייתי צריך לתרגם בשביל ההוצאה קטע קצר ואת התקציר, והעורך היה מחליט, לפי מידת ההתעניינות ביריד הספרים, אם משתלם לתרגם את הספר כולו. לכותב אין כבר שום קשר לתהליך הזה.

יוצאים בודדים מהכלל הזה הם כותבים של ספרי עיון ספציפיים, כמו למשל מבקרי אמנות ותרבות. כאן צריך לעתים קרובות להתייעץ עם הכותב, כשמופיעים בטקסט מושגים ורעיונות שאינם מוכרים לקהל הרחב - וגם לי.

עוד הערה נוספת בהקשר הזה: פעמים רבות פגשתי כותבים שהודו לי על המאמץ הלשוני, שנים אחדות אחרי שתרגומי עבודותיהם יצאו לאור. כיוון שישראל היא שוק קטן מאד, הם חיים בעיקר מתרגומים ושמחים מאד כשאלה מצליחים.

מה היה הדבר המסעיר ביותר שקרה לך

כמתרגם?

תרגום האוטוביוגרפיה של מי שהיה הרמטכ"ל וראש ממשלת ישראל, יצחק רבין. באותה עת חייתי בלונדון. קבלתי שיחת טלפון מדב גולדשטיין, שסייע לרבין בכתיבת האוטוביוגרפיה. הוא אמר לי לא לתרגם פסקאות אחדות בפרקים מסוימים. הקטעים עסקו בעיקר בגירוש האוכלוסייה הפלסטינית של לוד ורמלה במלחמת

פרץ קדרון היה דמות בולטת בקהילת המתרגמים הישראלית. הוא נולד בווינה, וברח עם הוריו לאנגליה לאחר השתלטות הנאצים על אוסטריה, בשנת 1938. פרץ היגר לישראל בשנות החמישים המוקדמות. מאז עבד כמתרגם, ואף נבחר להיות יו"ר אגודת המתרגמים בישראל בשנות ה-70. בין היתר תרגם את האוטוביוגרפיות של יצחק רבין ושל עזר וייצמן, וכן ספר חשוב על "מבצע סוזנה", הידוע יותר כ"עסק הביש". לצד עבודתו כמתרגם עבד גם כעיתונאי. פרץ, שהיה פעיל מסור ובלתי מתפשר למען זכויות האדם, נפטר אחרי מחלה קשה ב-6 בנובמבר 2011, בביתו שבעין כרם; הוא יחסר לנו כעמית, כסמכות מקצועית ובעיקר כידיד יקר. יהי זכרו ברוך.

הראיון המפורסם כאן נערך בשנת 2009, והופיע לראשונה באתר האינטרנט "הגליל" בשפה הגרמנית.

מר קדרון, איך נהיית מתרגם?

זו היתה התפתחות טבעית: גדלתי במשפחה רב לשונית, שבה שמעתי מספר שפות כבר מגיל צעיר. בנוסף, בכל מעבר לסביבה חדשה הייתי חייב להסתגל לתרבות שונה ולשפה אחרת. כשהיגרתי לבסוף לישראל חייתי שנים רבות בקיבוץ שבו היתה העברית שלי טובה מזו של שאר הקיבוצניקים; לעתים קרובות תרגמתי להם מאמרים מהעיתון.

לכן היה לי ברור כבר משלב מוקדם מאד שאני רוצה לעבוד בתחום הזה. התעניינתי אז גם בעיתונאות, אבל אי אפשר היה ממש להתפרנס מזה. תרגומים, לעומת זאת, היו מקור הכנסה הרבה יותר אמין ובטוח. ככלל, אפשר לחיות מזה חיים טובים ונוחים; שעות העבודה גמישות ולעתים קרובות קוראים חומר מעניין מאד בתחומים שונים.

מה הכישורים הדרושים למתרגם?

בראש ובראשונה דרושה רגישות לשפות. זה לא מספיק לדבר כמה שפות ככה ככה. לא; מתרגם עתידי חייב להיות מסוגל לכתוב היטב בשתי שפות לפחות.

הכי טוב כשמכירים גם את ההקשרים התרבותיים של ארץ שפת המקור וארץ שפת היעד. במקרה כזה, כל השאר בא בצורה טבעית לגמרי. לדעתי, הרגישות הזו חשובה הרבה יותר מהשכלה אקדמית.

פרץ קדורון | 1933 - 2011

מה מיוחד במקצועו של המתרגם, ובמה הוא נבדל ממקצועות אחרים?

יש מסתורין סביב המקצוע הזה, איזושהי הילה. כמו אצל רופא השיניים, כי אף אחד לא יודע מה בדיוק הוא עושה בתוך הפה: כך גם המחבר לא יודע מה יעשה המתרגם עם הטקסט שלו. המשותף לשני בעלי המקצוע הוא ששניהם חיים לעתים קרובות מהיד לפה.

מאפיין ייחודי נוסף הוא שעות העבודה הגמישות. אני, למשל, נוהג לעבוד לעתים קרובות בלילה: בין חצות לשלוש לפנות בוקר הטלפונים אף פעם לא מצלצלים, אף אחד לא מפריע לי, וגם הרחובות שקטים. באותן שלוש שעות אפשר להספיק יותר מאשר במשך שש שעות במהלך היום.

בסופו של דבר, יש גם הדילמה של התעריף: האם צריך המתרגם להיות שותף לרווחים מהספר המתורגם? וכמה לדרוש למילה, לעמוד וכיצא באלה? הואיל ומתרגמים עובדים לבד, יש לעתים מי שגורמים להם להתחרות זה בזה: המוציא לאור עשוי לומר שכבר יש לו משהו שמוכן לעשות את העבודה תמורת חצי מחיר.

איך מתמודדים עם הדילמה הזו?

כיו"ר אגודת המתרגמים בישראל ניסיתי - ללא הצלחה, לצערי - לקבוע תעריף מינימום חוקי. למרבה הצער זה לא צלח, כי תמיד יש מתרגמים חדשים שמנסים לבסס את עצמם במקצוע. הדרך שלהם לעשות זאת היא להציע תרגומים במחירים נמוכים ממה שמציעים המתחרים. דבר זה, בתורו, מביא למחירי היצף. אבל יש מוצא ממעגל הקסמים הזה, ואפשר לסכם אותו במשפט אחד: לאיכות יש מחיר. אפשר להשיג תרגום בכל מיני מחירים ותעריפים, אבל תרגום טוב אפשר להשיג רק החל ממחיר מסוים.

מהו תרגום טוב?

לשאלה הזו יש אינסוף תשובות. אני יכול רק לומר לך מהי שירה: שירה היא משהו שהולך לאיבוד בתהליך התרגום.

מר קדורון, אני מודה לך על השיחה.

הראיון שערך **בנימין רוזנדל** פורסם לראשונה בכתב העת צייט-יונג, ביוני 2009. מגרמנית: **דן תמיר**

השחרור, ובתפקיד שמילא רבין באותו אירוע.

כמתרגם טוב וכאדם המחויב לאמת, כמובן שלא שמעתי לעצה הזו, תרגמתי את הקטעים - והם אפילו פורסמו בניו יורק טיימס.

כששבתי מאנגליה לישראל, נכנסתי לחדרה: האם עברתי על הוראות הצנזורה שהיו נהוגות אז (בשנת 1979)? האם יעצרו אותי כבר בנמל התעופה בחשד לבגידה, ישימו עלי אזיקים וייחקו אותי להינמק עד סוף ימיי בבידוד?

ומה קרה?

שטוף זיעה קרה ורועד מפחד התקשרתי יום לפני הטיסה לאמנון זכורני, עורך דין מפורסם שהתמחה בזכויות אזרח. הוא אמר לי שהמקרה שלי נופל בתוך לקונה בחוק: כפי שהסתבר, הצנזורה אישרה את הקטעים הללו. זו היתה ממשלת הליכוד, בעלת הנטייה הימנית, שרצתה לצנזר אותן. אולם לפי החוק, רק הפרה של הוראות הצנזורה היתה עבירה פלילית.

לפיכך, יכולתי לשוב לישראל ולהמשיך לעבוד כמתרגם. מאז לא קרה לי שום דבר דומה, למרבה המזל.

יש אסכולות שונות במקצוע התרגום. האם תוכל להסביר בקצרה מה ההבדלים ביניהן?

כן. עקרונית, יש שתי גישות: הגישה המסורתית גורסת שמתרגם חייב להיות נאמן למקור. עליו להעביר את הכול באותו אופן שבו התבטא הכותב במקור. הגישה האקטיביסטית, לעומת זאת, גורסת שעל המתרגם לשים לב לקהל היעד, ולהתכוון לקורא בשפה השנייה: כיצד היה כותב מחבר הספר, לו היתה השפה השנייה שפת אמו?

אישית, אני תומך לחלוטין באסכולה השנייה. לדעתי, אין שום טעם לתרגם ביטויים ייחודיים של תרבות הטקסט המקורי שאינם מוכרים כלל בתרבות של שפת היעד, כמו למשל אנלוגיות ממשחק הקריקט. הרבה יותר הגיוני להחליף אותן באנלוגיות אחרות, מתחום הכדורגל למשל.

ויכוח דומה מתנהל בין חברי בית המשפט העליון של ארצות הברית של אמריקה: בין אלה השמרנים בפירושם את החוק לבין "שופטים אקטיביסטים".

הנהרות בתרגום ובחקר התרגום: המקרה של "מערת האידאות"

ד"ר גליה הירש, המחלקה לתרגום וחקר התרגום, אוניברסיטת בר אילן

1 מבוא

מאמר זה נכתב כשלארשי שני כובעים: כובע המתרגם וכובע חוקר התרגום. כמתרגמת התלבטתי בעניין נחיצותן ומיקומן של הנהרות בתרגום ספרו של קרלוס סומוסה, "מערת האידאות" (2007), וכחוקרת תרגום עסקתי בתפקידן של הנהרות בהקשרים פרמגטיים שונים (הירש, תשס"ח). כאן אנסה לקשור בין נקודות המבט השונות. אולם ראשית אנסה להמחיש את הדברים באמצעות דוגמה בולטת להנהרה מתוך התרגום לספרדית לספרה של הלן פילדינג (Bridget Jones's Diary 1996). הספר, שבתרגום לעברית נקרא "יומנה של ברידג'ט ג'ונס" (1999), הוא רב מכר על חיי האהבה של רווקה בריטית מתוסכלת.

1. It struck me as pretty ridiculous to be called Mr. Darcy and to stand on your own looking snooty at a party. It's like being called Heathcliff and insisting on spending the entire evening in the garden, shouting "Cathy" and banging your head against the tree (Bridget Jones's Diary, p. 12).

חשבתי לעצמי שזה די מגוחך להיקרא מר דארסי ולעמוד במסיבה עם פרצוף חמוץ של סנוב. זה כאילו היו קוראים לו הית'קליף והוא היה מתעקש בלילות את כל הערב בגינה, לצרוח "קאתי" ולדפוק את הראש על גזע של עץ. (יומנה של ברידג'ט ג'ונס, עמ' 20)

Me pareció bastante ridículo llamarse mister Darcy como el de Orgullo y prejuicio,

נראה לי די מגוחך להיקרא מר דארסי כמו זה מ"גאוה ודעה קדומה", y permanecer a solas con aires de superioridad en una fiesta.

Comollamarse

ולהישאר לבד בהפגנת עליונות במסיבה. כמו להיקרא

Heathcliff el de Cumbres borrascosas e insistir en pasar toda la noche en el jardín,

הית'קליף זה מ"אנקת גבהים" ולהתעקש בלילות את כל הלילה בגינה,

gritando "Cathy" y golpeándose la cabeza contra un árbol (el Diario de Bridget Jones, p. 19). צועק "קאתי" וחובט. את הראש כנגד עץ

ביצירת המקור מניחים כי הקורא מכיר את שתי היצירות המוזכרות במרומז, אלו שתי יצירות מוכרות מאוד בפנתיאון הספרות האנגלית: "גאוה ודעה קדומה" ו"אנקת גבהים". כלומר, ישנה הסתמכות על ידע הקשרי המשותף לכותב ולקורא, במקרה הזה ידע חוץ לשוני ספציפי (Dascal & Weizman, 1987; Weizman & Dascal, 1991, 2005) של יצירות ספרות, וציפייה כי הידע הזה יסייע בפיענוח הביקורת האירונית הגלומה בטקסט על התנהגותו הסנובית של מארק דארסי.

בתרגום לעברית אין כל תוספת למקור, המתרגמת מניחה כנראה כי היצירות ידועות לקורא ואין צורך לפרש את הנאמר במרומז, ולכן גם האפקט האירוני נשמר. בתרגום לספרדית, לעומת זאת, נוספו רכיבים הקיימים רק במובלע במקור, כגון שמות היצירות ומילות הדימוי "como el" (כמו זה מ...). נראה שלתפיסת המתרגם חסר לקורא הספרדי הידע ההקשרי הדרוש כדי לפענח את הביקורת האירונית (בנושא האירוניה לא נרחיב כאן, נציין רק כי כיוון שהאירוניה היא העקיפות בהתגלמותה, היא יוצאת נפגעת), לכן הוסיף כפיצוי את שמות היצירות, זוהי הנהרה. הבה נראה כמה הגדרות נוספות לכך.

2 הנהרות מהן

הנהרה (explicitation) היא מונח שטבעו לראשונה ויני ודרבלנט כאחת מטכניקות התרגום. לתפיסתם, הנהרה היא שילוב של הסברים או פרטים בתרגום שרק משתמעים מהמקור אך אפשר להבינם מתוך ההקשר או המצב (Vinay & Darbelnet, 1958). הגדרה אחרת להנהרה היא של תופעה המתרחשת כשיחידות משמעות נלקחות מתוך ההקשר החיצוני ומשולבות בטקסט עצמו (Hewson & Martin, 1989, 104). בדרך זו, מידע הנמצא באופן סמוי בטקסט המקור נמצא גלוי בטקסט היעד (Klaudy, 2003, 171-174).

המונח "הנהרה" מסמן גם טכניקה של תהליך התרגום וגם מאפיין של התוצר המוגמר (Papai, 2004, 145). על פי המילון לחקר

התרגום, תהליך הנהרה קורה כשהמתרגם משלים את טקסט המקור, למשל באמצעות הוספת משפטי הסבר, פירוש השתמעויות או הוספת מילות קישור כדי להבהיר את ההיגיון ולהגביר את הקריאות (Shuttleworth & Cowie, 1997, 55). במסגרת זו לא נוכל להביא את מגוון הדיונים בנושא, נציין רק כי עשויים להיות סוגים שונים של הנהרות, הדוגמה שלעיל היא הנהרה של ידע הקשרי המשותף לקוראי המקור אך לא לקוראי התרגום. הידע ההקשרי הזה עשוי להתבטא בשמות גיאוגרפיים, במוסכמות או במונחים תרבותיים. המתרגמים ישתמשו באמצעים שונים לפצות על החסך הזה: בהוספת פרטים סמנטיים ספציפיים, במשפטי הסבר ובהערות שוליים (Blum-Kulka, 1986, 24-29; Weissbrod, 1992; Papai, 2004, 155-156; Klaudy, 1996). אולם ישנם אמצעים רבים אחרים להנהיר את הטקסט, בין השאר באמצעות חשיפת הקשרים הלוגיים הסמויים שבטקסט המקור (Kulka, 1986; Dimitrova, 2005). הוספת מילות קישור המסמנות קשרי ניגודים, סיבה ותוצאה או רצף כרונולוגי, החלפת כינוי גוף בשם פרטי והשלמת משפטים חסרים כאמצעים להנהרת הטקסט (Weissbrod, 1992). שינוי סדר האיברים במשפט (Dimitrova, 2005, 236-239; Weissbrod, 1992) הוספת הדגשים שונים המבהירים את נקודת המבט של המשפט (Klaudy, 1996, 103), הוספת רכיב סמנטי מבחין למילים במקור (Klaudy, 1996, 103), או שינוי משלבי בתרגום המשפיע על הפונקציה של הטקסט. במסגרת זו נתמקד בהנהרה מהסוג הראשון, הנובעת מהצורך לפצות על חוסר בידע הקשרי.

3 דיון בין המתרגם לעורך - מקרה הנהרות של מערת האידאות

(La Caverna de las Ideas, 2000), ספרו של חוסה קרלוס סומוסה, שתורגם לשפות רבות ואף זכה בפרס יוקרתי, עוסק בפיענוח פרשיות רצח באתונה של המאה הרביעית לפני הספירה. הספר נפתח בגילוי גופתו של טרמכוס, מטובי התלמידים באקדמיה של אפלטון באתונה. נראה כי זאבים טרפו אותו, אך לא כך סבורים מורו דיאגורס

"ובאותו הרגע הרימו הנחשים המרובים שהסתבכו בין רגליהם את ראשיהם עפוזי הקשקשים וירקו החוצה בזעם את לשונם החלקלקה" הקשקשים וירקו החוצה בזעם את לשונם החלקלקה

ועל הספרות בייחוד במערב אירופה, ושם היא גם חלק מתכנית הלימודים. אם כן, לקהל קוראי המקור ידע הקשרי משותף בנושא ויכולת פיענוח של מונחים רבים המופיעים בספר. לעומת זאת, לתפיסתי, הקורא העברי אינו בהכרח בקיא ברמה כזאת בתרבות יוון, כיוון שתכנית הלימודים בישראל מסתמכת יותר על לימוד התנ"ך. מכאן עלה הצורך להנהיר מושגים רבים, כאשר הדרך הנורמטיבית בימינו לעשות זאת תהיה באמצעות הוספת הערות שוליים, המבהירות כי התוספת שייכת למתרגם ואינה חלק מהעלילה. אולם "מערת האידאות" את השוליים כבר תופסות הערותיו המרובות של המתרגם הפיקטיבי של העלילה. תוספת של הערות שוליים מצדו של המתרגם העברי הייתה מבלבלת את הקורא ומעמיסה עליו יתר על המידה, וכל זאת במהלך קריאה של יצירה שאינה עושה הנחות רבות לקורא. לאחר התייעצות עם העורכת וההוצאה עלה פיתרון: להוסיף בסוף הסיפור מונחון של המושגים המתגלים ביותר המופיעים במהלך הספר וכך להותיר ביד הקורא את ההחלטה אם לבדוק את משמעותם. להלן דוגמה לכמה ערכים במונחון:

4 מערת האידאות מונחון

אֵיגִיס - מגן שבמרכזו מצוירת מדוזה ולמראהו קפא כל אויב.
 אסטינומוס - שומר במעין משמר אזורי שהיה מופקד על הסדר ברחובות העיר.
 ארכון-בסילאוס - נושא משרה בכירה בכמה פולייס ביוון העתיקה ובמיוחד באתונה העתיקה, שהיה מופקד על ניהול פולחני אלים אחדים והייתה לו גם סמכות משפטית להפניית מקרים אל בתי המשפט ולכהן כיושב ראש השופטים במשפטם.

5 סיכום

הנהרה היא שילוב של הסברים או פרטים בתרגום שרק משתמעים מהמקור אך אפשר להבינם מתוך ההקשר או המצב (Vinay & Darbelnet, 1958), כלומר, מידע הנמצא באופן סמוי בטקסט המקור נמצא גלוי בטקסט היעד (Klaudy, 2003). הנהרה הנובעת מחוסר ידע הקשרי המשותף לקוראי המקור נפוצה בימינו, אך עשויה להתנגש באילוצים תרגומיים אחרים, כמו במקרה של "מערת האידאות" (2007) שנידון כאן.

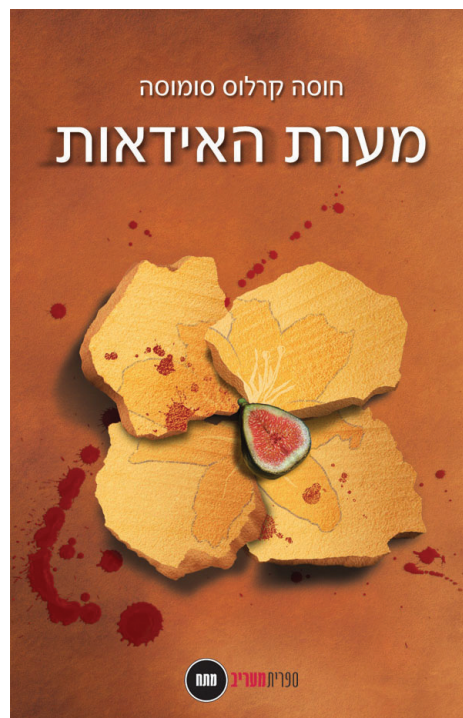
והחוקר הרקלס פונטור. עד מהרה מצטרפים לתעלומה מעשי רצח נוספים של נערים צעירים, ומתווסף נדבך נוסף לסיפור: הערות השוליים של דמות "המתרגם" שבגוף היצירה מתפתחות לעלילה עצמאית ההולכת ונקשרת עם הטקסט, ובה תעלומה נוספת, מסמרת שיער לא פחות. כיצד הערות השוליים הולכות ותופסת חלק נכבד בעלילה אפשר לראות בדוגמה הבאה המופיעה כאן במקור ובתרגום:

2.Y, en aquel instante, las múltiples serpientes enroscadas bajo sus pies levantaron sus escamosas cabezas y escupieron la untuosa lengua, llenas de rabia.*

*Seguro que estas líneas finales han sorprendido al lector tanto como a mí! Debemos excluir, por supuesto, la posibilidad de una complicada metáfora, pero tampoco podemos caer en un exacerbado realismo: [...] Esta misma mañana, cuando todavía mi traducción no había llegado a este punto, Helena y yo descubrimos, de repente, no sólo la imagen eidética correcta sino —así lo creo— la clave de todo el libro. Nos faltó tiempo para comentárselo a Elio, nuestro jefe. —«Humedad fría», «untuosidad», «movimientos «sinuosos» y «reptantes»... Puede estar hablando de una serpiente, ¿no? —sugirió Elio—. Primer capítulo, león. Segundo capítulo, serpiente. —Pero ¿y «cabeza»? —objeté—. ¿Por qué tantas «cabezas múltiples»?—Elio se encogió de hombros, devolviéndome la pregunta. Le mostré, entonces, la estatuilla que me había traído de casa—. Helena y yo creemos haberlo descubierto. ¿Ves? Ésta es la figura de la Hidra, el legendario monstruo de múltiples cabezas de serpiente que, al ser cortadas, se reproducían... De ahí también la insistencia en describir la «decapitación» de los higos... —Pero hay más —intervino Helena—: Derrotar a la Hidra de Lerna fue el segundo de los Trabajos que realizó Hércules, el héroe de gran parte de las leyendas griegas... ¿Y qué? —dijo Elio. [...] (N. del T.) (La Caverna de las Ideas, p. 46-51)

ובאותו הרגע הרימו הנחשים המרובים שהסתבכו בין רגליהם את ראשיהם עטורי הקשקשים וירקו החוצה בזעם את לשונם החלקלקה*.

הספר עוסק איפוא בתרגום לספרדית של עלילה המתרחשת ביוון העתיקה ומשופע במושגים מאותה תקופה ובמונחים הלקוחים מהמיתולוגיה היוונית. לתולדות יוון העתיקה ולמיתולוגיה שלה הייתה וקיימת עד היום השפעה רבה על התרבות, על האמנות

מקורות ראשוניים

סומוסה, ח'ק (2007). *מערת האידאות*. (תרגום: ג' הירש). תל אביב: ספריית מעריב.

פילדינג, ה' (1999). *יומנה של בריג'ט ג'ונס*. (תרגום: ד' אלעזר). תל אביב: זמורה ביתן.

Fielding, H. (1996). *Bridget Jones's Diary*. London: Penguin Books.

Fielding, H. (1998). *El Diario de Bridget Jones*. (Traducción: N. Busquets). Barcelona: Editorial Lumen.

Somoza, José Carlos. (2000). *La Caverna de las Ideas*. Madrid: Editorial Alfaguara.

מקורות משניים

הירש, גליה (תשס"ח). בין אירוניה להומור: הצעת מודל פרגמטי מבחין בהתבסס על ניתוח טקסטואלי של יצירות ספרותיות במקור ובתרגום. (עבודה לשם קבלת תואר דוקטור, אוניברסיטת בר אילן, תשס"ח).

Blum-Kulka, S. (1986). Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. In J. House & S. Blum-Kulka, (Eds.), *Interlingual and Intercultural Communication. Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies* (pp. 17-35). Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Weizman, E. & Dascal, M. (2005). Interpreting Speaker's Meanings in Literary Dialogue. In A. Bethen & M. Dannerer (Eds.), *Dialogue Analysis IX: Dialogue in Literature and the Media. Part 1: Literature* (pp. 61-72). Tübingen: Max Niemeyer.

*אני בטוח שהשורות האלה הפתיעו את הקורא בדיוק כפי שהפתיעו אותי! מובן שיש לפסול את האפשרות שמדובר במטפורה מורכבת; אבל גם אסור לנו לחטוא בריאליזם קיצוני. [...] הבוקר, כשעוד לא הגעתי לנקודה הזאת בתרגום, גילינו לפתע, הלנה ואני, לא רק את הדימוי האידאי הנכון, אלא גם את המפתח לכל הספר, לפחות בעיניי. מיד סיפרנו גם לאליו, הבוס שלנו. "לחות קרה", 'חלקלקות', תנועות 'עקלקלות' ו'מתפתלות'... יכול להיות שהוא מדבר על נחש, לא?" הציע אליו. "בפרק הראשון - אריה, בפרק השני - נחש."

"אבל מה עם 'ראש'?" התנגדתי. "למה יש כל כך הרבה 'ראשים' מרובים?" אליו משך בכתפיו והפנה אלי בחזרה את השאלה. אז הראיתי לו את הפסלון שהבאתי מהבית. "הלנה ואני חושבים שגילינו את התשובה. אתה רואה? זה פסלה של הידרה, המפלצת האגדית שלה ראשי נחש מרובים, המתרבים כשכורתיים אותם... מכאן ההתעקשות לתאר את 'עריפת הראש' של התאנים..." "יש עוד", התערכה הלנה, "הניצחון על ההידרה מלרנה היה עבודת הפרך השנייה של הרקולס, גיבורם של רבים מהמיתוסים של יוון..." "נו, אז מה?" אמר אליו. [...] (הער' המתרגם) (מערת האידאות, עמ' 37-38)

Dascal, M. & Weizman, E. (1987). Contextual Exploitation of Interpretation, Clues in Text Understanding: an Integrated Model. In J. Verschueren & M. Bertucci-Papi (Eds.), *The Pragmatic Perspective* (pp. 31-46). Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins.

Dimitrova, B. E. (2005). *Expertise and Explication in the Translation Process*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Hewson, L. & Martin, J. (1989). *Redefining Translation: The Variational Approach*. London and New York: Routledge.

Klaudy, K. (2003). *Languages in Translation: Lectures on the Theory, Teaching and Practice of Translation*. Budapest: Scholastica.

Shuttleworth, M. & Cowie, M. (1997). *Dictionary of Translation Studies*. Manchester: St. Jerome.

Vinay, J. P. & Darbelnet, J. (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais: Méthode de traduction*. London-Toronto-Paris: Didier.

Weissbrod, R. (1992). Explication in translations of prose-fiction from English to Hebrew as a function of norms. *Multilingua*, 11(2), 153-171.

Weizman, E. & Dascal, M. (1991). On Clues and Cues: Strategies of Text Understanding. *Journal of Literary Semantics*, XX/1, 18-30.

המחשב הנייד - מפגע בריאותי

גיל בן-טובים

החשובה מכל היא: הקשיבו לגופכם, כאב הוא הסימן שיש לעצור להתמתח, לשנות תנוחה, לתת מנוחה לעיניים ולידיים. שלבו פעילות גופנית בחייכם, שעה פעילות אירובית ביום תעשה פלאים לגב הכואב והצוואר התפוס.

טיפים למשתמשים מזדמנים

מי שאינו משתמש במחשב הנייד ככלי עבודה עיקרי, ומוצא את עצמו מדי פעם משתמש בנייד, טוב אם יאמץ מספר כללים: נסו למצוא כסא שנוח לכם, כזה שמאפשר לכם להישען לאחור בנוחות. יש לזכור שהצוואר והראש נתמכים על ידי שרירים גדולים. יש לשמור על שרירי כפות הידיים הרגישים יותר. שימו את המחשב הנייד על רגליכם כאשר כפות הידיים במנח ניטרלי - ללא כיפוף או פשיטה. שימרו על כתפיים רפויות. הטו וכוונו את המסך כך שהטיית הצוואר תהיה מינימאלית. אם אתם מניחים את המחשב הנייד על הברכיים השתמשו במשטח תמיכה מרופד למניעת ההתחממות. חשוב לבחור משטח רחב המכיל מקום לעכבר חיצוני. נישאו כמה שפחות אביזרי עזר, כך שמשקלו של המחשב הנייד יהיה מינימאלי. השתמשו בתיק גב עם רצועות עבות לנשיאת המחשב הנייד.

טיפים למשתמשים כבדים

מקמו את המחשב הנייד על השולחן כך שגבולו העליון יהיה בגובה העיניים. קיימים מספר דגמים של סטנדים למטרה זו. השתמשו במקלדת חיצונית ומקמו אותה מולכם ובגובה השומר על מנח ניטרלי בכפות הידיים - ללא כיפוף או פשיטה. חברו עכבר חיצוני ומקמו אותו לצידכם ובגובה השומר על כף יד רפויה ובמנח ניטרלי. את המקלדת והעכבר אפשר לחבר ישירות למחשב הנייד או להיעזר בתחנת עגינה. מרחק המסך מהמשתמש צריך להיות מרחק יד ישרה, אך יש להתחשב בגודל המסך, כך שניתן יהיה לקרוא מהמסך בלי מאמץ. מזערו את מקורות הסנוור המשתקפים במסך. אם אתם מניחים את המחשב הנייד על הברכיים, השתמשו במשטח תמיכה מרופד למניעת ההתחממות. חשוב לבחור משטח רחב המכיל מקום לעכבר חיצוני.

טיפים לכלל המשתמשים

שימוש במחשבים הניידים טומן בחובו, לצד נוחות וניידות, סכנות בריאותיות רבות שהמודעות אליהן נמוכה. ההמלצות חולקו לסוגי משתמשים שונים, אך המלצה

מחקרים מראים כי שימוש ממושך במחשב נייד עלול לגרום לבעיות אורטופדיות חמורות בצוואר ובחגורת הכתפיים וכן לכאבים ודלקות בפרקי הידיים ובגב. הנחת המחשב על הברכיים מעלה את הסיכון לסרטן האשכים ובעיות פוריות. רגע לפני שאתם זורקים את הלפ-טופ מהחלון - הנה מספר כללים של עשה ואל תעשה - לשמירת הבריאות בסביבת הנייד.

נתונים עולמיים עדכניים מצביעים על כך שכשליש ממשתמשי המחשב הם בעלי מחשב נייד. המחשב הנייד נראה ידידותי ומזמין, אך למעשה הוא הפך למפגע ארגונומי ממדרגה ראשונה. גיל בן טובים, יועץ ארגונומי המתמחה בהתאמת סביבת העבודה, לבריאות ובטיחות העובד - מספק מספר רב של טיפים לשימוש בטוח ובריא במחשב הנייד שלכם.

מדוע הלפ-טופ כל כך מזיק?

מבנה - מבנה המחשב הנייד אינו מאפשר כיוון נפרד למקלדת ולמסך. כתוצאה מכך אם נכוון את המסך לגובה הרצוי - וההמלצה היא שגבולו העליון של המסך יהיה בגובה העיניים - נמצא את עצמנו עם מקלדת במיקום הרסני לכפות הידיים. נוחות הקלדה בידיים תגרום נזקים לעיניים ולשרירי הצוואר.

העכבר - העכבר המובנה במחשב הנייד הוא מפגע ארגונומי נוסף שחשוב מאוד לתת עליו את הדעת. תנוחת העבודה איתו יוצרת מתח מצטבר בגידי כף היד ובכתף שתוצאותיו הרסניות.

תנוחה - שימוש ממושך במחשב נייד בתנוחת ישיבה לא נכונה וללא תמיכה של אביזרים ארגונומיים משלימים, עלול לגרום לבעיות אורטופדיות חמורות בצוואר ובחגורת הכתפיים, לכאבים ודלקות בפרקי הידיים ולכאבי גב. בנוסף לכל הבעיות שהוזכרו, ההתחממות המפורסמת של המחשב הנייד כבר הוכחה כמעלה את הסיכון לסרטן האשכים ולבעיות פוריות. צריך לזכור כי לא הכול שחור. ניתן ואף רצוי להשתמש במחשב נייד תוך סיגול כללי התנהגות שיימנעו את כל הנזקים שהזכרנו.

גיל בן-טובים

מומחה לארגונומיה, מנכ"ל ובעלים של חברת ארגו פור יו בע"מ המתמחה בהתאמת סביבת העבודה לבריאות ואיכות חיים ולתכנון עמדות עבודה ארגונומיות

טלפון: 09-8783466, www.ergoshop.co.il

סיפורה של תשוקה, או מעמד מתרגם הספרות בישראל כיום

שירה חפר

רציונלית. התאכזבתי לגלות שמנגנון זה פועל בתוך מכלול רחב המתחלק לשניים: מעצבי תוכן מצד אחד ומבצעי הפקה מצד אחר. המתרגם, כך עולה, שייך להפקה, ואינו אלא חוליה נוספת בשרשרת הייצור של עורכי לשון, מגיהים, מעמדים, מעצבים, מדפיסים, ומפיצים. בשלב זה היה נראה לי שהמושג סוכן תרבות נמצא במרחק שנות אור מהמציאות שמצאתי את עצמי עובדת בה. יש שיגידו: פעלי מיוזמתך האישית והגישי להוצאות הצעות משלך! אך מתברר שבמערך הקיים, אם המתרגם רוצה להשפיע, הדלת היחידה הפתוחה בפניו היא השתלבות טכנית כסקאאוטר. ישנם מתרגמים העושים זאת, אך בעיקר כתוספת הכנסה, והספרים שאינם עומדים בקריטריון המוכתב על ידי תשעים וחמישה אחוזים מן השוק בקירוב, קלזשים הסיכויים שייראו אור. נובלות מעניינות, אנתולוגיות של סיפורים קצרים, או רומנים במבנים חדשניים ומודרניים, לא ימצאו את דרכם אל הקוראים, אלא - אם בכלל - בהוצאות קטנות ועצמאיות שגם הן שורדות אך בקושי, לפעמים במחיר התאמה למדיניות הרדידות של ההוצאות הגדולות. סיפורי האיש נמשך כך: תוך ניסיוני לממש את כוונתי הראשונית, פגשתי בהוצאות ספרים עצמאיות שחיבורן לספרות הוא יסוד קיומן. הודות לאידיאולוגיה שלהן, הרואה את ההוצאה כסוכנת תרבות בפני עצמה, את הקוראים כקהל רב-גוני וסקרן, ואת השותפים לעשייה, ובכלל זה את המתרגם, כאנשים יצירתיים, משהו מן היעוד שנכספתי אליו בא לידי ביטוי.

האם יש תקווה למתרגם הספרות?

אף על פי שעבודתי עם הוצאת הספרים העצמאית היא נקודת אור, אין זה אלא אור קטן מאוד בתוך מצב שהחושך רק הולך ומשתלט עליו. תעשיית המו"לות בישראל, כשמה כן היא: תעשייה. וכיאה לימים של כלכלה ליברלית תחרותית, עולה שהרציונל השולט בה דומה לרעיון "מייד אין ציינה", או במילים אחרות, "חסוך זמן וכסף, ויצר כמה שיותר תוך פנייה אל המכנה המשותף הרחב, כלומר, הנמוך ביותר". ואולם, תעשייה מסחרית ובלתי פרסונלית אינה מותירה מקום אלא לצרכנים במקום לקוראים, לבזוקים טקסטואליים במקום לספרים ולצבא של פועלים במפעל הייצור המפיק אותם. וכמו בסרטו של צ'ארלי צ'פלין "זמנים מודרניים", גם

מעמדו התעסוקתי של המתרגם ואופי עבודתו

מעמדו התעסוקתי של מתרגם הספרות הוא של עובד עצמאי. יש לכך יתרונות וחסרונות. ביתרונות נמנים שעות העבודה הגמישות, העובדה שאין צורך במלתחה מפוארת לעבודה, והיכולת לעבוד בכל מקום על פני כדור הארץ. אך בצד אלה, מאלץ אותו מעמדו העצמאי של המתרגם גם לוותר על ביטחון כלכלי, קרנות פנסיה והשתלמות, ימי מחלה ושלל הטבות השמורות לשכירים. אמנם ידעתי מלכתחילה שלא אתעשר מתרגום ספרות אך קיוויתי שחדוות היצירה ופיתוח מעמד מקצועי בעל ערך יקנו לי חיים של עושר. פניתי, אפוא, לכל הוצאות הספרים, וכשבאחת הגדולות בהן נסקנן לשירותי ואישר את מבחן התרגום שלי, קיבלתי את ספרי הראשון, ואיתו הזדמנות להתחיל בטיפוח הקריירה הנכספת. כדי לסבר את האוזן, אציין רק שהעבודה בפועל מתבטאת בשעות רבות מול המחשב בתרגום ובחיפוש משמעויות בהקשרן הרחב, בניסוח, בעריכה, בשכתוב ובקריאה, המתוגמלים בממוצע של כ-14,000 ₪ לשלושה-ארבעה חודשי עבודה. במצב כזה נאלץ המתרגם להשלים הכנסה, ובמקרה שלי מצאתי עבודה בהוראה, אך התנחמתי בהזדמנות לצאת מהבית ולבוא במגע עם אנשים.

מעמדו התרבותי של המתרגם וסוג הספרות השולטת

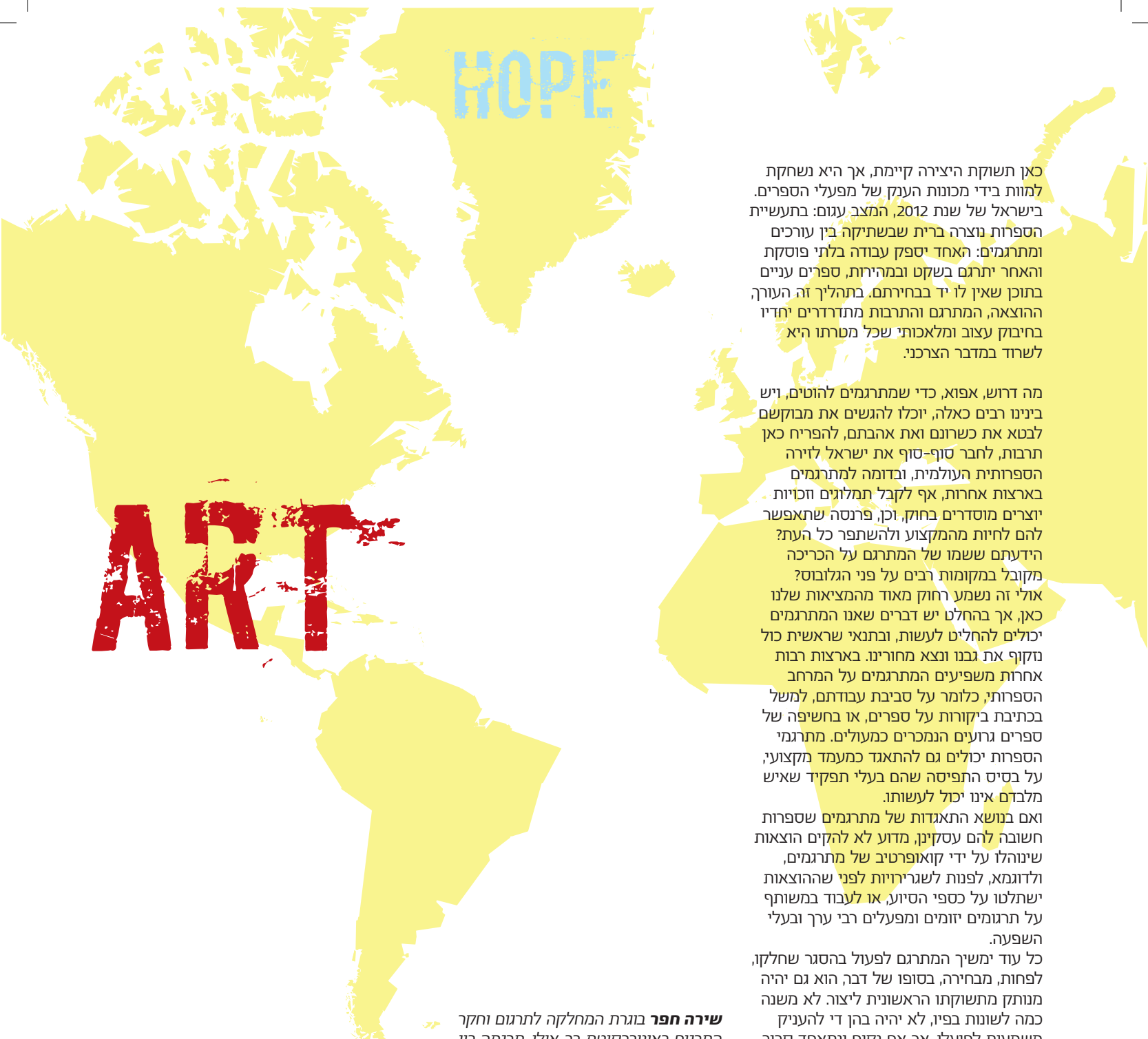
אחרי הספר הראשון באו נוספים אך איתם אכזבה: הספרים שקיבלתי לתרגום מהוצאות בעלות שם, היו, בלי יוצא מן הכלל, רומנים בינוניים, כולם בעלי אותו מבנה סכמטי, וכולם הותירו אותו טעם לוזאי ספרותי תפל ובלתי מחדש - לא בנפשי ולא בזירה התרבותית שבחוץ. לא לזה פיללתי, חשבתי. בחינה מדוקדקת של תהליך בחירת הספרים בהוצאות הגדולות חושפת מנגנון משומן: מערך של סקאוטרים בארץ ובחו"ל, לקטורים, ועורכים בעלי קשרים, שביחד תפקידם לפנות ולאתר את הספר החם הבא לפני הוצאות אחרות ובהתאם למאפייני הרמה הספרותית שאליה שואפת אותה הוצאה. אך מתברר שמנגנון זה פועל במנותק מאהבת הספרות והתרבות: מרבית העורכים כלל אינם קוראים את הספרים שהם מחליטים להוציא לפני הוצאתם, ובמקום זאת הם מצליבים מידע במהלך כמעט טכני, כדי להגיע להחלטה

1 נואר 2012. בישראל מועסקים מאות עורכים, סקאוטרים, לקטורים, מתרגמים, עורכי לשון, מגיהים, מעמדים, גרפיקאים, מדפיסים, יחצ"נים ומבקרים, בפרסומם של מאות ספרים מתורגמים בשנה. כמי שידעת שפות שאינן שכיחות בישראל, ושבשל אהבתה הגדולה לתרבות, שפה וספרות רכשה השכלה אקדמית מתאימה והשתלבה בשדה המו"לות כאן, נוכחתי שתשוקתי לעסוק בתרגום ספרות - עבודה יצירתית בעלת משמעות - במקום שיש בו ביקוש גדול למתרגמים, תשוקתי זו מתקשה למצוא את ביטויה. אחרי יותר מארבע שנים במקצוע ועשרה ספרים, הרושם שלי הוא שיש כיום פער גדול בין מעמדו של מתרגם הספרות כמתווך בין תרבויות או כסוכן תרבות באופן כללי, לבין מקומו בפועל בתעשיית הספרות המקומית, בייחוד בעשר השנים האחרונות. מה מקומו של המתרגם בפועל? את זאת אבחנו להלן.

לפני הכול, אם ספרות היא אמנות, נסכים שתרגום יצירה ספרותית הוא אמנות בפני עצמה, מעצם הדרישה ליצור אותה מחדש, וזאת בצורה ובמשמעות זהות למקור. די להיזכר ביוצרים כגון חוליו קורטסאר וישראל בודלייר שתרגמו את אדגר אלן פו, או בולטר בנג'מין שתרגם את מרסל פרוסט, להעיד שמדובר בתהליך השייך לתחום האמנות. תרגומם לא רק אפשר לקהלים להיחשף ליצירות מפתח בספרות, אלא, משהו בשפה שלהם ובייחודיות התרגום שיצרו, חלחל עמוק כל כך לתרבות היעד, עד שהספרות המקומית עצמה הושפעה באופן בלתי הפיך.

כמתרגמת, אם נופל לידי ספר טוב, עשויה להתעורר בי תשוקה גדולה 'לכתוב' אותו מחדש. מבחינה מעשית, אשאב חומרים משפע של מקורות חיצוניים ואישיים בעבודה סזיפית ובודדה, אך אהיה מונעת על ידי חדוות היצירה, שבסופו של דבר תוליד משמעות לעשייתי, כלומר משמעות לא פחות מאשר לחיי. נוסף על כך, לפחות בעבר, נהנו מתרגמים ממעמד של סוכן תרבות פעיל ומוערך, מזאב ז'בוטינסקי ועד יורם ברנובסקי, מרמי סערי ועד לאילנה המרמן - כל אחד במידה ובסגנון שונים - וקצרה היריעה מלפרט עוד רבים.

ואולם, בבואי להגשים את רצוני לתרגם ספרים בשדה המו"לות הישראלי בימינו, נתקלתי בשלל מכשולים.

HOPE

ART

כאן תשוקת היצירה קיימת, אך היא נשחקת למוות בידי מכוונות הענק של מפעלי הספרים. בישראל של שנת 2012, המצב עגום: בתעשיית הספרות נוצרה ברית שבשתיקה בין עורכים ומתרגמים: האחד יספק עבודה בלתי פוסקת והאחר יתרגם בשקט ובמהירות, ספרים עניים בתוכן שאין לו יד בבחירתם. בתהליך זה העורך, ההוצאה, המתרגם והתרבות מתדרדרים יחדיו בחיבוק עצוב ומלאכותי שכל מטרתו היא לשרוד במדבר הצרכני.

מה דרוש, אפוא, כדי שמתרגמים להוטים, ויש בינינו רבים כאלה, יוכלו להגשים את מבוקשם לבטא את כשרונם ואת אהבתם, להפריח כאן תרבות, לחבר סוף-סוף את ישראל לזירה הספרותית העולמית, ובדומה למתרגמים בארצות אחרות, אף לקבל תמלוגים וזכויות יוצרים מוסדרים בחוק, וכן, פרנסה שתאפשר להם לחיות מהמקצוע ולהשתפר כל העת? הידעתם ששמו של המתרגם על הכריכה מקובל במקומות רבים על פני הגלובוס? אולי זה נשמע רחוק מאוד מהמציאות שלנו כאן, אך בהחלט יש דברים שאנו המתרגמים יכולים להחליט לעשות, ובתנאי שראשית כול נזקוף את גבנו ונצא מחורינו. בארצות רבות אחרות משפיעים המתרגמים על המרחב הספרותי, כלומר על סביבת עבודתם, למשל בכתיבת ביקורות על ספרים, או בחשיפה של ספרים גרועים הנמכרים כמעולים. מתרגמי הספרות יכולים גם להתאגד כמעמד מקצועי, על בסיס התפיסה שהם בעלי תפקיד שאיש מלבדם אינו יכול לעשותו. ואם בנושא התאגדות של מתרגמים שספרות חשובה להם עסקינן, מדוע לא להקים הוצאות שינוהלו על ידי קואופרטיב של מתרגמים, ולדוגמא, לפנות לשגרירויות לפני שההוצאות ישתלטו על כספי הסיוע, או לעבוד במשותף על תרגומים יזומים ומפעלים רבי ערך ובעלי השפעה.

כל עוד ימשיך המתרגם לפעול בהסגר שחלקו, לפחות, מבחירה, בסופו של דבר, הוא גם יהיה מנותק מתשוקתו הראשונית ליצור לא משנה כמה לשונות בפיו, לא יהיה בהן די להעניק משמעות לפועלו. אך אם נקום ונתאחד סביב יוזמות שיצמחו מאיתנו, רבים הסיכויים שערכנו בעולם הספרות יוחזר למקומו ההיסטורי - הטבעי - ואף מעבר לו.

שירה חפר בוגרת המחלקה לתרגום וחקר התרגום באוניברסיטת בר-אילן, תרגמה בין השאר את הספרים "ברומשטיין/מאשין" של פטר אדולפטסן הדני ואת "לרוץ" של ז'אן אשנוז הצרפתי.

CULTURE

הנדון: ייעוץ פנסיוני

רמי סגמן

אנו חיים בתקופה "שונה" מכל בחינה שהיא. תדירות התרחשות האירועים ומגוון האפשרויות העומדות בפני כל אחד מאיתנו הפכו לכמעט בלתי נתפשים. הדבר נכון לכל תחומי החיים, על אחת כמה וכמה לתחום הפנסיה והביטוח. המצב בעבר היה שונה - המדינה הייתה אחראית או "סבסדה" את החיסכון הפנסיוני בארבעה היבטים מרכזיים: - ריבית מובטחת לחיסכון. - מסלולי כיסוי ביטוחי מוכתבים מראש. - העדר חופש בחירה של החוסך. - סבסוד שינויים בתוחלת חיים. החוסך מצידו "סבסד" את החיסכון הפנסיוני בשלושה היבטי התנהגות: - תחילת חיסכון בגיל צעיר, ולא כמו שמקובל היום - "ילדות מאוחרת" שבעקבותיה אדם מתחיל לעבוד בעבודה מסודרת במקרה הטוב רק לאחר גיל 30. - יציבות תעסוקתית - עבודה במקום אחד במהלך כל הקריירה. - שמירה על החיסכון, דהיינו אי משיכת כספים מתוך התוכניות הפנסיוניות במצבי שיוני כגון במועד סיום עבודה וקבלת האופציה למשיכת כספים לפני גיל הפרישה.

המצב כיום שונה לגמרי. המחוקק דאג לפתוח את התחום לחלוטין, הכול גמיש ועומד לרצון החוסך... **סוג החיסכון:** גמל, ביטוח, פנסיה. **מסלול ההשקעה:** חשיפה לשוק ההון מול חיסכון סולידי לחלוטין, סיכוי מול סיכון. **זהות:** מנהל הקופה. **אופי הקצבה:** הבטחה מול חוסר הבטחה. **גובה הזכויות:** שיעמדו למשפחה ולחוסך בעת אירוע ביטוחי. לכך יש להוסיף את העובדה שהחל משנת 1995 הופרט גם עולם הבריאות והסיעוד ואדם שלא ירכוש לעצמו הגנות מתאימות ימצא עצמו חשוף לסיכונים שייתכן ולא היה מודע אליהם וכן את העובדה שהטבע דאג לכך שתקופת הפנסיה תגדל על חשבון תקופת העבודה. כל האמור לעיל, ולאור החקיקה שיזמה המדינה המטילה כאמור את הזכות והחובה לבחור את התוכניות המתאימות על הפרט החוסך, וזאת מבלי ללוות את הרפורמות בחינוך פנסיוני מקביל, מביאים אותנו למצב שבו במקום שהפרט החוסך ינתן ויחפש את הפיתרון שמתאים לו, מגוון בעלי אינטרסים

מציעים לו פתרונות כלליים והוא נאלץ לבחון מבין הצעותיהם. כך קורה שלא פעם מתקבלות החלטות שגויות דווקא בהחלטות שאסור לבצע בהן טעויות.

בחירת אפיק החיסכון היא מן הבחירות החשובות ביותר שעושה אדם בחייו והשפעתה ארוכת טווח. בתקופת העבודה, חיסכון בקרן פנסיה, בקופת גמל או בביטוח חיים יכול להעניק לחוסך כיסוי ביטוחי מפני מוות ו/או אובדן כושר עבודה המאפשר לחוסך ו/או למשפחתו להמשיך ולחיות בכבוד תוך שמירה על רמת חייהם במקרה של אירוע ביטוחי. בתקופת הפרישה, החיסכון בקופת גמל, בקרן פנסיה או בביטוח מנהלים יכול להעניק לחוסך את האפשרות לשמר את רמת חייו כפי שהייתה בתקופת עבודתו. בעולם בו תוחלת החיים עולה בהדרגה, החיסכון לגיל פרישה מקבל משנה חשיבות בפתרונות העומדים לרשותו של החוסך.

כאשר מדובר באנשי מקצוע מתחום התרגום שעוברים הכשרה רבת שנים עד להפיכתם לאנשי מקצוע מיומנים, חשיבותו של החיסכון הפנסיוני ויתרה מכך חשיבותם של הכיסויים הביטוחיים גדולה ביותר. לדוגמה, הגדרה מקצועית תעסוקתית נכונה בפוליסת הביטוח למצב אובדן כושר עבודה תבטיח שמתרגם לא ימצא עצמו מאולץ ע"י תנאי פוליסה שלא נבדקו כראוי לשנות את עיסוקו הספציפי כפי שהיה בשנים האחרונות לפני קרות האירוע לעיסוק אחר שאינו מקובל עליו.

רפורמת וועדת בכר הביאה למהפכה בשוק מוצרי החיסכון הפנסיוני בישראל. היא שברה את המבנה הישן שבו היו שלושה שחקנים דומיננטיים בשוק: בנקים, קרנות פנסיה, חברות ביטוח. הוועדה יצרה הפרדה ברורה בין סוכן הביטוח / משווק פנסיוני, שיש להם זיקה למה שמכונה היום "היצרנים" של מוצרי הביטוח ומוצרי חיסכון ארוך הטווח שהרי הכנסתם מתקבלת ישירות מחברות הביטוח, לבין היועץ הפנסיוני האובייקטיבי שאין לו זיקה ליצרנים. המחוקק הבין שהשקרים ההדוקים של הסוכן/המשווק (המשווק הינו שכיר של אותם יצרנים) עם חברות הביטוח עלולים ליצור מצב של ניגוד עניינים.

בפועל, חברות הביטוח ובתי ההשקעות (היצרנים) מתגמלים את סוכני הביטוח עפ"י שיקולים עסקיים שלא תמיד עולים בקנה אחד עם טובת המבוטח.

כיוון שאינו תלוי ביצרנים, היועץ הפנסיוני שומר על אובייקטיביות והוא ממוקד לקוח. למעשה יעוץ פנסיוני ללא משוא פנים תורם ללקוח בכיסויים רחבים ומקיפים יותר, תוך חיסכון בעלויות ופיצול הכספים בין חלופות שמתאימות יותר ללקוח. הייעוץ הפנסיוני האובייקטיבי מציג בפני הלקוח תמונה מלאה ורחבה על מצבו הפנסיוני ומאפשר לו לקבל החלטות נכונות יותר לגבי הכיסויים הדרושים לו ולמשפחתו. כאמור, היועץ הפנסיוני רואה לנגד עיניו רק שיקולים מקצועיים. יתרה מכך, הוא מחויב לכך על פי חוק. הביטוי "Best advice" שנקבע בחוק (ולא תורגם לעברית), מחייב את היועץ הפנסיוני להעניק את העצה הטובה ביותר ללקוח!

תהליך הייעוץ הפנסיוני מתנהל בד"כ בשלושה שלבים עיקריים:

פגישת הכרות והדרכה: בפגישה זו, הלקוח מציג בפני היועץ הפנסיוני את כל החומר הרלוונטי, דהיינו דוחות שנתיים/רבעוניים של חברות הביטוח ו/או קרנות הפנסיה ו/או קופות הגמל וההשלמות, וכן כל חומר רלוונטי אחר. במהלך הפגישה מוסברים ללקוח נושאים שונים מהתחום עפ"י רצונו, מצבו (משפחתי, תעסוקתי וכו') וצרכיו. הכנת הדו"ח:

לאחר הפגישה היועץ הפנסיוני כותב דו"ח מנומק שבו מרוכזים פרטי הלקוח, תאור האפיקים הפנסיונים הקיימים ברשותו, סיכום הנושאים שנדונו בפגישה וכו'. בסוף הדו"ח מוגשות המלצות היועץ, מלוות בהסבר והנמקה. הגשת הדו"ח - סיכום, מסקנות והמלצות לביצוע.

הדו"ח הסופי מועבר ללקוח באמצעות מייל, פקס או דואר. הלקוח קורא את הדו"ח ולאחר מכן מסכמים את הנושאים השונים בפגישה נוספת ו/או בכל צורה אחרת (מייל, טלפון וכו').

"Doing the garden, digging the weeds
Who could ask for more?
Will you still feed me
When I'm sixty-four?"

חשוב לבצע את הייעוץ באמצעות יועץ פנסיוני מורשה על ידי משרד האוצר שהוא בעל וותק בענף הביטוח, בעל ידע מקיף בתחום הביטוח בכלל ובתחום הביטוח הפנסיוני בפרט, ובעדיפות חבר לשכת יועצי הפנסיה והביטוח בישראל.
באתר משרד האוצר mof.gov.il ניתן למצוא את כל בעלי הרישיונות לייעוץ פנסיוני בארץ.

ייעוץ פנסיוני = שעה של תכנון למניעת שנים של ביצוע לקוי, או במילותיו של הקיסר הצהוב: "מתן תרופות למחלות שכבר התפתחו ודיכוי של מרד שכבר פרץ, דומה להתנהגותם של אותם אנשים שמתחילים לחפור באר אחרי שחשו צימאון, ולאחר מכן אנשים שמתחילים ליצוק כלי נשק אחרי שנכנסו לקרב. האם אין זה מאוחר מדי לפעולות האלה?"
(ספר הרפואה הפנימית של הקיסר הצהוב, פרק שני)
ייעוץ נכון מאפשר לתקן דברים ולמנוע מצב בו אנו נעמדים בפני הבעיה אחרי שהיא כבר מתרחשת:
כיסוי לא מתאים בזמן העבודה או פנסיה לא מתאימה לאחר גיל העבודה.

בברכה

רמי סגמן - יועץ פנסיוני מורשה

סט פוינט! בע"מ

rami@setpoint.co.il

הכותב ייסד את חברת סט פוינט! בע"מ בשנת 1998 לצורך מתן ייעוץ אובייקטיבי ללקוחות, והוא בעל תואר שני במנהל עסקים מאוניברסיטת ת"א, תואר ראשון בפסיכולוגיה וכלכלה מאוניברסיטת חיפה, בוגר CLU מטעם American College..

די להתחסדות, לצדקנות, לעיוורון ולשאננות: ישראלית שפה יפה!

גלעד צוקרמן

תגובה לביקורתה של
אורה (רודריג) שורצולד
בתרגימא פברואר 2010

זהה. האם ננסי ברנדס או סרג'יו קונסטנצה
אומרים "מה נשמע?" בעקבות הביטוי הרומני
"צ'ה סה אאודה" והאם אין דוברי רוסית
שמושפעים מ"שטו סלישנה"?

הדוגמאות כמובן אינן רק לקסיקליות
וסמנטיות. בפונטיקה של רוב דוברי
הישראלית אין ע, ח, ק, ט, צ עבריות כי
ברוב התורמות לישראלית אין עיצורים
שכאלה. בניגוד לעברית המקראית, סדר
המילים במשפט הישראלי הוא נושא-פועל-
מושא כי זהו הסדר ברוב השפות שיצרו את
הישראלית ההיברידית וכו'.

עקרון החפיפה סותר את מודל אילן
היוחסין, שמשמע ממנו שלכל שפה יש
הורה אחד, ושמעוור לשונאים כשורצולד.
הישראלית איננה בעלת הורה אחד אלא
שפה מרובת הורים, שיש לנתח כל מאפיין
לשוני שלה בנפרד באופן סטטיסטי.

מבלי להבין את עקרון החפיפה ואת
חשיבותו, לא ניתן לתפוש את מהפכניותו
של המודל ההיברידי המוצע בספר הישראלי
שפה יפה. הישראלית היפהפייה איננה רק
לשון מרובדת אלא גם מרובת מקורות.
כלי בוש: ישראלי, דבר ישראלי.

גלעד צוקרמן הוא פרופסור מן המניין
וראש הקתדרה לבלשנות ושפות בסיכון
באוניברסיטת אדלייד, אוסטרליה, ובעל
מענק יוקרתי מטעם מועצת המחקר של
ממשלת אוסטרליה. הוא מכהן גם כפרופסור
מן המניין במעמד מיוחד באוניברסיטת
שנחאי ללימודים בינלאומיים. הוא בעל
תואר דוקטור מאוניברסיטאות אוקספורד
וקיימברידג' באנגליה. הוא היה פרופסור
אורח באנגליה, בסינגפור, בארה"ב,
בסלובקיה ובישראל ובעל משרות-מחקר
בכירות בקיימברידג' (אנגליה), במלבורן
ובבריסביין (אוסטרליה), בבלאג'ו (איטליה),
באוסטין (טקסס) ובטוקיו (יפן). בין פרסומיו
הרבים - באנגלית, בעברית (ישראלית),
באיטלקית, ביידיש, בספרדית, בגרמנית,
ברוסית ובסינית - כלולים הספרים
"ישראלית שפה יפה" (עם עובד 2008),
"טינגו" (קרן 2011, שלושה פרקים),
Language Contact and Lexical
Enrichment in Israeli Hebrew
Revival (Palgrave (Macmillan 2003), וכן
Linguistics (Oxford University Press,
forthcoming).
הוא שולט ביותר מ-10 שפות.
פרטים נוספים:
www.zuckermann.org

"I suppose the process of acceptance
will pass through the usual four stages:
1. This is worthless nonsense. 2. This is an
interesting, but perverse, point of view.
3. This is true, but quite unimportant. 4. I
always said so." (Haldane 1963: 464)

ביקורתה (תרגימא, פברואר 2010),
שפורסמה לפחות בכתב-עת נוסף
אחד (ב-2009), על רב המכר ישראלית
שפה יפה (עם עובד, 2008), טוענת אורה
(רודריג) שורצולד שלפי "עקרון החפיפה",
שאני מציע בספר, "אם מרכיב בישראלית
קיים הן ביידיש והן בשפה אחרת, יש
להניח - אלא אם כן הוכח אחרת - כי הוא
יובא מן היידיש". שורצולד מתבלבלת
בין עקרון החפיפה לעקרון הקדימות,
שהספר הישראלי שפה יפה דוחה על
הסף. כל מי שיקרא את הספר באמת,
יבחין בנקל שעקרון החפיפה (או "החפייה",
כפי שהתרכיץ ללשון העברי היה אומר)
שונה לחלוטין מכפי ששורצולד מציגה
אותו. לפי עקרון החפיפה, שנמצא בלב-
ליבו של המודל ההיברידי ללידתה של
הישראלית, "ככל שמאפיין לשוני קיים
ביותר שפות תורמות, כך יש לו סיכוי גדול
יותר להישמר בשפת המטרה" (עמ' 51).
שכלולים ושקלולים עתידיים של עיקרון
זה ייראו למשל כמשפט הבא: "לפחות
80% מהמאפיינים הלשוניים שחדרו אל
הישראלית המתהווה הם אלו שהיו קיימים
ב-60% (משוקללים) מהשפות התורמות
שיצרו את הישראלית".

לדוגמה, קשה מאוד לקבוע אם הביטויים
הבאים חדרו מיידיש גרידא, שכן הם
מופיעים באופן מקביל בשפות נוספות שגם
הן תרמו להתהוות הישראלית: "סנונית
ראשונה" (די ערשטע שוועלבעלע), "לא
כל הנוצץ זהב" (ניט אלץ וואס גלאנצט
איז גאלד), "היכה בברזל בעודו חם" (שמיד
דאס אייזן כל-זמן ס'איז הייס), "יום הולדת"
(געבוירן-טאג), "מפחד מהצל של עצמו"
(שרעקן זיך פארן איגענעם שאטן). לפי
עקרון החפיפה, קשה לקבוע אם דובר
פולנית שעלה ארצה בשנות ה-30 של
המאה ה-20 אמר "מה נשמע?" בעקבות
"וואס הערט זיך?" היידי ולא בעקבות הביטוי
הפולני המקביל "צו סויחאץ" שמשמעותו

פרופ' מרים שלזינגר - פרס על מפעל חיים
Prof. Miriam Shlesinger – Lifetime Achievement Award

On March 23, 2011, at a gala event at Eretz Israel Museum, the Israel Translators Association honored Prof. Miriam Shlesinger with a Lifetime Achievement Award. The award was granted in recognition of her unparalleled contribution to translation, interpreting and related sectors throughout her career. Miriam has been and continues to be instrumental in educating many generations of translators; she is a leading light in the academic world, and an equally impressive campaigner for many practical applications of translation and interpreting to the benefit of society at large, reaching into areas as diverse as sign language, the court system and healthcare. Miriam Shlesinger embodies excellence and humanity in all her endeavors.

ב23 במרץ 2011, באירוע חגיגי במוזיאון ארץ ישראל, אגודת המתרגמים בישראל העניקה לפרופסור מרים שלזינגר פרס על מפעל חיים. הפרס הוענק על תרומתה הייחודית לעולם התרגום, המתורגמות והתחומים הקשורים אליהם. לא תסולא בפז תרומתה לחינוך דורות רבים של מתרגמים. מרים היא העמוד ההולך לפני המחנה בעולם האקדמי ולוחמת בלתי נלאית למען יישומים מעשיים רבים של תרגום ומתורגמות לטובת הכלל, כשהיא שולחת את ידה בתחומים שונים ומגוונים כגון שפת הסימנים, מערכת בתי המשפט ומערכת הבריאות. מרים שלזינגר סמל ומופת להצטיינות ואנושיות בכל מעשה ידיה.

The Dialect Dilemma in Arabic

MENA Desk, GevaTrans

Most languages have different varieties and dialects. In general dialects differ from region to region and varieties of language differ from country to country. Various varieties and dialects of Arabic are spoken throughout the Arab world although classical Arabic is the only official written language. However, original, classical Arabic is fading and being replaced by an Arabic that is essentially classical yet is too often affected by the writer's own dialect. This creates problems in translation.

Usually clients do not know that the country of the translator's origin is irrelevant when the translator has a solid linguistic background and translates into correct classical Arabic. However, regional words and expressions often creep into the written language and make the translator's country of origin identifiable. This is only acceptable when an advertiser decides to advertise in a specific regional dialect on a local TV or radio station in order to target and attract a local audience.

Essentially there are four major reasons for the decline of classical Arabic. The first is due to the Arabic translators' attitude towards the academy and their lack of interest in examining Arabic's roots. For instance, although the academy specifically designates the word "laban" for yoghurt and "haleeb" for milk, Egyptians use "laban" for milk. Many translators are unaware of this as they lack the linguistic background and fail to check the academy's updated dictionaries and reference material. Despite the academy's far-reaching influence it does not have an active presence in the translation arena, which aggravates the situation.

The second major issue is the media's preference for dialects in the spoken

language as they attract a wider audience. The Arab media ignores classical Arabic except in educational and news programs. Cartoons are considered to be educational programs and are dubbed into classical Arabic, but often incorrectly. Recently when watching a cartoon on an educational channel I was frustrated to discover that nearly every sentence had basic grammatical errors. As children watch and absorb TV from a young age it is not surprising that they grow up using the incorrect language they hear throughout their childhood.

The third reason for the dying out of classical Arabic is cultural. Translators should be aware of the different Arab cultures, their effect on the spoken language, and should not allow any dialect to influence their writing. In Syria, unlike all other Arab countries, medical studies are taught in pure classical Arabic. When a Syrian, who is not familiar with other Arab cultures, translates a medical text, the Arabic is invariably linguistically correct. Each medical term has at least one synonym. The translator should select the appropriate terms, syntax, register and style to create a text in classical Arabic for the selected target audience while maintaining a perfectly correct translation. Medical translators in other Arab countries often transliterate the medical terms into their Latin forms as they learned in medical school. This is unacceptable.

Globalization is the fourth major influence on the decline of classical Arabic. English words and phrases have been allowed to influence languages worldwide. They have also infiltrated Arabic and continue to cause language contamination. For instance, "bank" and "cream" have become more common in Arabic than the classical Arabic

words "masref" and "marham". It is the translators' responsibility to use the correct term and not to use words from the spoken language in their writing. The classical language will always be understood throughout the Arab world regardless of location or dialect. Time must be invested in studying and researching classical Arabic which is the only correct written Arabic and is understood by Arab speakers throughout the Arab world. Translators must make it their responsibility to master what is, after all, their mother tongue – and target language – and to check and adhere to the rules and usage of classical Arabic.

Therefore, when you are looking for a competent Arabic translator it is important to note that it is necessary to specify the type of target audience but not its location. It is essential to know whether the average man-on-the-street is being addressed, or an academic, an engineer or a specialist in the field. It is imperative that the translator has a strong linguistic background and that their written Arabic is based on the classical model. They should be an expert in the relevant field and also be able to write classical Arabic in a way that is appropriate for their target audience irrespective of which corner of the Arab world they are from.

GevaTrans's MENA Desk specializes in Arabic, Farsi, Greek, Hebrew, Turkish and other Middle Eastern & North African "problem" languages with emphasis on the legal, technical, medical and pharmaceutical fields.

A Brief History of Computer Assisted Translation Technology

István Lengyel, COO, Kilgray Translation Technologies

Contrary to what many believe, computer-assisted translation tools for human translators are not new. However, much emphasis has been put on translation memory as opposed to everything else in the past, and this has led to a refusal of such tools by many translators. This article highlights some reasons why TMs became so important.

One of the first mentions of tools for translators appears in the 1966 ALPAC report. In 1982, Alan Melby talks about a system that is almost the same as translation memory today.

The first translation tools debuted in the 1980s, and included AlpNet's Translation Support System (TSS), INK's TextTools and IBM's Translation Manager. The 1990s brought tools that are still available such as STAR Transit, Atril Déjà vu, Multicorpora Multitrans, although many others have ceased to exist. Trados started in 1990 with tools and became dominant in the market - however, the current technology (SDL Trados Studio) is a complete rewrite. Wordfast was released at the end of this decade.

While these tools were all desktop tools, a new, lesser-known breed of systems appeared in the 1990s, globalization management systems. Tools from Uniscape, Globalsight and later Idiom were aimed at large enterprise buyers who needed to manage multilingual content that changes often, e.g. websites and print materials. Their importance has increased as the world moved towards content management and structured authoring, but while they bloomed during the dotcom boom, the early 2000s were not too favorable to them: Uniscape got bought by Trados in 2002, which in turn was bought by SDL in 2005, Idiom was bought by SDL in 2008, and Globalsight

was taken over by Welocalize in 2008. New contestants include Ontram and Across.

It is important to note that many of the early tools were add-ins to Microsoft Word, including Trados Translator's Workbench. While this seemed easier for the user, it geared the world towards a reliance on translation memory. Translators translate documents, and translation memories are derived from documents. However, while documents are reasonably short, translation memories can be enormous. If a start-up company has one document for translation and you translate that, you have certain freedom to pick terminology, etc. But as the company grows, more people will translate for them, in more domains, and this is when language asset management - the maintenance of translation memories - becomes important. It is likely that not all translations are done in a translation tool in the beginning, and alignment needs to be used. It is also likely that the translation workflow is different: when in the past a translation alone was sufficient, now proofreading and maybe customer review is required. While documents change, translation memories cannot accommodate change very well: maintenance is the reason why the concept of metadata was introduced. However, in a Word document you cannot store ample information about every segment - it is error-prone. This, the proliferation of new file formats and also the inevitable reliance on Microsoft led tools to move from Word to a proprietary interface. The necessity to write a strong editor from scratch slowed development, and only in 2010 did we see the reintroduction of essential functionality like track changes.

There are three approaches to reusing translations: TM, reference documents

and bitext. Ultimately all of them rely on bilingual indexing. Reference documents were suggested by STAR Transit, and the idea is that there is no separate database, but rather bilingual documents are used as TMs. Bitexts were suggested by Multicorpora first, and the benefit is that no manual alignment is necessary, as alignment can be fixed on the spot. I believe that all three are very useful under different conditions.

Translation memory wasn't the only thing for Trados either: their first tool was Multiterm, a terminology system, and the way they handled context-enabled updates was also based on bilingual documents rather than TMs. It was, however, TM that sparked the most debates, as the TM analysis attempted to quantify productivity and became a source of payment practices, and this became the only asset with a price tag. Context got into the TM later.

The 2000s brought the advent of server-based translation, first with sharing TMs online (Trados TM Server, 2003), then also sharing complete documents online, allowing simultaneous translation and proofreading and a much easier project management (memoQ, XTM). Advances were made in the realm of subsegment leveraging (finding words, expressions), quality assurance, multi-document processing and the integration of external resources such as terminology, TM vaults, etc. Web-based user interfaces became available, but are not the standard.

It is unclear so far what the current decade will bring, but we see a trend of moving away from the corporate hype towards usability, and giving translators the opportunity to have more influence over technology.

numbers, which is easier when using a tool with quality-assurance functionalities.

After the second stage, the translation is supposed to be word-perfect, but in our line of work we'd better always err on the safe side. And, based on my experience, the third stage is the one that will set you apart from the translator who delivers his/her work under the assumption that it will be reviewed by somebody else. After all, if your client employs an editor, it's not to correct your mistakes, but rather to help improve your work—which is always possible.

Before venturing into the third stage, go about the same mind-clearing process you followed between the first and the second ones. The longer you take between steps, the more likely you'll be to look at your own translation with somebody else's eyes in order to enhance it.

STEP THREE — Once you're back, export or clean-up your document (if you're using a CAT tool) and, if possible, print it out. Then read it aloud. Pretend you're a news anchor or a voice-over artist reading an advertisement. Use your best voice and actually listen to your own words. You'll be surprised at how many improvements you'll be able to make. That's the stage where you'll join sentences, open new paragraphs and find undesirable repetitions, not to mention puns and alliterations which may not sound very well in your language. During the third stage, if you're reading it on paper, make your corrections on the margin or by overwriting the copy. Then, after you get to the end, go back to the electronic document and implement all your changes. If you are reading on the computer screen—not ideal, I should say—you can make all the changes on the go.

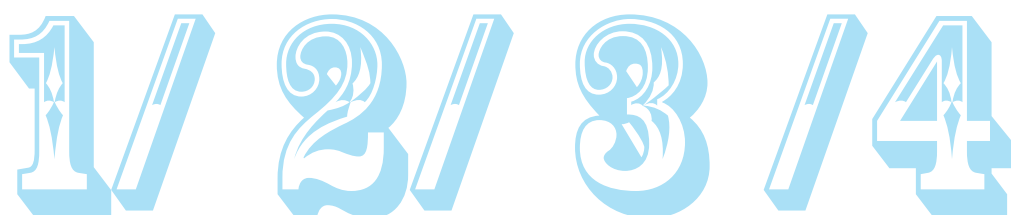
STEP FOUR — Yes, there's still a fourth stage. If you're a careful translator, you've identified by now something very important which I haven't done: running a spell-checker. This has to be the last step in the workflow because typos can be introduced at any time. Your spell-checker may also find grammatical inconsistencies or inaccuracies in your text. But be careful and don't blindly follow all grammar recommendations made by the spell-checker, as some of them will be pure nonsense.

Once you've checked for typos, you've reached the end of this translation workflow. You can look at the end result with proud eyes and email the document to

your client. But beware—don't forget to attach it beforehand. You don't want to lose face by making a silly mistake after so much work.

The four-step approach to translation quality takes time and effort, but is in my opinion the best way to provide style and accuracy. Whilst being lazy and taking unnecessary risks will certainly damage your reputation in the long run, delivering high-quality work will enable you to find good clients with whom you'll be able to command fair rates, which will compensate for the time you've invested.

Luciano O. Monteiro MITI is a writer and translator working from English and Spanish into Brazilian Portuguese. A former journalist who specializes in football (soccer), he also has a strong knowledge of world affairs, finance, marketing, tourism and the media. His website is www.lucianomonteiro.com.

The 4-Step Approach to Translation Quality

Luciano Monteiro

This article was originally posted on his A Translator's Life blog and was subsequently published in the September/October 2011 issue of the ITI Bulletin.

Luciano Monteiro reveals the four-stage work process that he uses to ensure every completed translation of the highest possible standard

There is no such thing as a fully accurate translation. However, even though we know how elusive perfection can be, there are measures we can take to reduce to a minimum any possibility of mistakes. Having that in mind, I have long devised a system called The Four-Step Approach to Translation Quality, which I employ for every assignment I receive.

The four-step idea means not simply reviewing your own translation over and over again—even though that in itself is always recommendable. It also means approaching the translation differently at each stage, thus being able to benefit from different skills, from the fast thinking interpreters need to the meticulous eye to detail which is a requirement for proofreaders.

Whilst this system has been devised based on my personal experience, I believe it may be useful for all translators who believe that a literal translation is not enough and want to go the extra mile and offer ready-for-publication translated documents.

I'm publishing my workflow for one more reason—so that translation customers may realise how painstaking and time-consuming our work can be and how much more they're buying than a simple translation. Whichever side of the fence you are on, I hope you find the next paragraphs useful.

STEP ONE — The first step is a draft translation. Whereas you could do it

simply by looking at the original and writing the translation in a new file, it is recommendable to use a translation environment tool, as it automatically segments the document and stores your work in a translation memory, from which terminology can be retrieved in the future.

Even though the draft translation is not expected to be of maximum quality, it is a fundamental part of this workflow because that's when you use your "basic instinct", coming up with an immediate translation by tapping into the same process used to make speech decisions when talking in your native language. Whilst many choices will have to be amended for style later, quite a few will contribute for your translation to sound more natural.

In order not to break this "basic instinct" chain, make sure not to make long pauses during the draft translation. That is, if you find a word the translation of which you're not entirely sure of, go with your gut feeling and make a note to carry out careful research at a later stage.

Ok, now it's time for a break. Go do something else. Stand up, drink some water, stretch your muscles, go wash the dishes, put some music on, watch the breaking news or feed the cat. If time is not a problem, take a nap. After you've completely forgotten about your translation, then perhaps it's a good time to go back.

STEP TWO — If the first stage was all about instinct, the second one is about eye to detail. Go over every sentence or segment, compare it with the original and make sure it is a correct translation within the context—which by now you're totally familiar with, having read the document in its entirety during the previous phase. It is especially important to carefully check all names and

From the Chair of the ITA

First, a very warm welcome to all the participants at the ITA's annual conference. This conference is our major networking and educational get-together, and we hope that everyone comes away from the conference feeling that they have gained something - professionally, personally and socially.

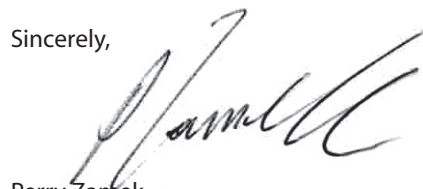
I would like to thank Alan Clayman and Sarah Yarkoni for the enormous effort they have put into organizing this year's conference, along with the many others who volunteered to assist them.

As chairman, I am becoming infinitely more aware of the spectrum of issues that affect the Association and its members, and these are but a sample:

- Professionalism and membership in the ITA - I would take this opportunity to remind members that, a few years ago, the ITA adopted a Code of Professional Conduct and Business Practices, and I would urge members to review it. Members are also urged to consider applying for ITA Recognition in their fields - translation, interpreting and editing.
- The role of volunteers within the ITA - Apart from the many members who volunteered to assist in various ways with the conference, I am pleased to find that other members are willing to contribute their time and energy for both administrative and PR oriented tasks. If anyone wishes to undertake a specific role, I would be pleased to hear from them.
- The ITA as the focal point for the translation profession as a whole - We would like to develop our membership structure and benefits so as to attract members in all categories, including corporate members. I have already held discussions with corporate members in an attempt to better define their role in the Association, and establish what benefits they would enjoy from membership.
- The need for input from ITA members - it is often difficult to gauge the needs of the membership, and so I would ask members: if you want something from the ITA, and if you think that it would be of benefit to other members, please bring it to our attention so that we can consider it.

I cannot guarantee that we will resolve all of the above issues, but your input so that we can open them for discussion would be a positive step in itself.

Sincerely,

Perry Zarnek
ITA Chair

הבנקאי כאן
הבנקאי כאן
הבנקאי כאן
הבנקאי כאן

TARGIMA

SPECIAL ISSUE

ITA Annual
Conference

13-15 Feb 2012

ISRAEL TRANSLATORS
ASSOCIATION
جمعية المترجمين الإسرائيلية